Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, МУҲАРРАМ, 31-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, АСАД, 25-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 13 август, сешанба, 154-сон | НАРХИ: ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

ДЎСТЛИКДАДИР ОБРЎ, КУЧИМИЗ, ШУ ДЎСТЛИКНИ ОЛҚИШЛАЙЛИК БИЗ!

Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг қадимий, айни пайтда ҳамиша навқирон ҳамда янги мазмун-мундарижалар билан бойиб келаётган ажойиб анъаналари бор. Уларнинг ҳикмати шундаки, азал-азалдан қондош, ёндош, қўлдош халқлар, уларнинг вакилу вакилалари бир-бирларини соғинганларида, қўмсаганларида, меҳру муҳаббатлари товланиб кетган кезларда ўзларининг шўхчан, дилкаш, жамул-жам давраларини, бахтли-бахтиёр онларини эслаб турадилар. Оға-иниларининг, биродарларининг иззат-ҳурматларини жойига қўядилар.

Бугун рўзномамиз ана шундай жамул-жам, дилкаш давралардан бири — беш оға-ини жумҳурият халқларининг бебаҳо дўстлиги шарафига бағишланган махсус саҳифа материалларини диққатингизга ҳавола этади.

Зеро:
Дўстликдадир обрў, кучимиз,
Шу дўстликни олқишлайлик биз!

(Ушбу материаллар билан рўзномамизнинг иккинчи саҳифасида танишасиз).

Е. БОТИР олган сурат.

ВОЕННЫЙ СОВЕТ
Краснознаменного Северного флота
„1" августа 1991 г.
№ 41/315
г. Североморск

ДЕНГИЗЧИЛАРНИНГ МИННАТДОРЧИЛИК МАКТУБИ

ИЛГАРИ хабар берганимиздек, республикамизнинг тўрт мингдан зиёд вакили хизмат қилаётган Қизил Байроқли Шимолий флотда Ўзбекистон ССР кунлари бўлиб ўтди. Республика Олий Кенгаши делегацияси бир неча кун давомида Шимолий денгизчилар билан учрашдилар. Делегация таркибида халқ депутатлари, маданият ва санъат арбоблари бор эдилар.

Республика билан Ҳарбий-Денгиз флоти ўртасида вужудга келаётган сифат жиҳатидан янгича дўстлик муносабатлари анъаналари қандай из қолдирди? Бу ҳақда Қизил Байроқли Шимолий флот қўмондони адмирал Ф. Громов ва шу флотнинг ҳарбий-сиёсий бошқармаси бошлиғи вице-адмирал А. Селиванов Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши номига қуйидагиларни ёзадилар:

«Қизил Байроқли Шимолий Флотнинг Ҳарбий Кенгаши Заполярьега республикадан шундай йирик вакиллар гуруҳининг сафарини уюштирганлиги учун Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига самимий миннатдорчилик изҳор этади.

Беш кун давомида (26—30 июль) флотда Ўзбекистон кунлари давом этди, сув усти ва сув ости кемаларида, флот авиациялари ва қурилиш қисмларида Шимолий денгизчи ҳарбийлар билан кўплаб учрашувлар бўлиб ўтди.

Делегация аъзолари Ҳарбий Денгиз флоти кунига бағишланган тантанали учрашувларда, бадиий ҳаваскорлар намойиш этган концертларда қатнашдилар. Ўзбекистондан хизматга чақирилган шимолий денгизчи жангчилар билан катта тарбиявий ишлар олиб борилди, кўпмиллатли ҳарбий жамоаларда соғлом, маънавий-ахлоқий муҳитни барқарорлаштиришда кема ва қисмлар командирлигига катта ёрдам кўрсатилди.

Бу тадбир шунинг учун ҳам муҳимки, флотда тўрт мингдан зиёд Ўзбекистон вакиллари хизмат бурчларини ўтамоқдалар. Командирликнинг баҳолашича, уларнинг аксарият кўпчилиги ҳалол ва виждонан хизмат қилишмоқда.

Учрашув билан боғлиқ ҳамма тадбирлар илиқ дўстона вазиятда ўтди ва қатнашганларнинг барчасида ўчмас таассурот қолдирди.

Шимолий денгизчилар ташаббускорлиги, оқилона фаолияти учун делегация раҳбари Вилор Раҳматиллаевич Ниёзматовдан, айниқса миннатдор бўлдилар. Биз делегациянинг ғоят самарали ва фойдали ишини кўп жиҳатдан унинг фаол нуқтаи назари билан боғлаймиз.

Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов, Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси Иброҳим Раҳим, халқ депутатлари Тошкент ноҳияси кенгаши раиси Рустам Раҳбарович Акбаров, халқ депутатлари Тошкент шаҳар кенгаши раисининг муовини Анна Владимировна Гончарова, делегациянинг ҳамма аъзолари жангчиларнинг ҳақиқий дўстлари бўлиб қолдилар.

Учрашувлар чоғидаги илиқлик ва самимият армия билан халқ, турли миллат вакиллари бўлган жангчилар ўртасидаги қардошлик ришталарининг узилмаслигидан, совет ватанпарварлиги ва социалистик байналмилалчиликнинг буюк куч-қудратидан далолатдир.

Чуқур ишонч билдирамизки, қуёшли Ўзбекистон ва Шимолий флот жангчилари ўртасида вужудга келган дўстлик алоқалари ривожлана ва мустаҳкамлана боради, биз республика билан флот ўртасида доимий оталиқ алоқаси ўрнатишни таклиф этамиз.

Ўзбекистон меҳнаткашларига мустаҳкам соғлиқ, кўпмиллатли Ватанимиз равнақи йўлидаги меҳнатларида муваффақиятлар тилаймиз».

Маҳаллий советлар: таклиф, мулоҳаза, муаммо

ҚИШЛОҚНИНГ ҲОКИМИ КИМ?

Сўнгги пайтларда мамлакатимизда бошқарув бўғинларининг кўпайиб кетганлиги, уларнинг сонини кескин қисқартириш, ҳаттоки бошқарувнинг айрим бўғинларидан бутунлай воз кечиш тўғрисида турли доираларда ҳар хил фикрлар айтилмоқда. Бунга сабаб нима? Ҳақиқатан ҳам бизда бошқарув бўғинлари шу қадар кўпайиб кетганми? Менимча, бошқарув бўғинлари ҳақида бу қадар кескин фикрнинг туғилишига фақат уни керагидан ортиқ кенгайиб кетганигина эмас, балки бошқарувнинг ўзига берилган ваколатлар доирасида иш олиб боролмаётгани ҳам сабаб бўлаяпти. Чунки ўша бошқарув бўғинлари ишласа-ишламаса меҳнаткашларнинг даромадларига шерик бўлишади.

Аниғи ёдимда йўғу лекин жумҳуриятимиз Олий Кенгашининг сессияларидан бирида айрим депутатлар қишлоқ, қўрғон, ноҳия советларини тугатиш тўғрисида гапиришган эди. Яъни у ёки бу депутатлар советлари тегишли қонун ва ҳужжатлар қабул қилмагач, уларга ҳеч қандай зарурат қолмайди, деганди.

Тўғри, жумҳуриятимиз ҳаётига таалуқли қонунларни фақат жумҳуриятимиз Олий Кенгаши қабул қилиш ҳуқуқига эга. Агар маҳаллий советларга ҳам шундай ҳуқуқ берилганда биз ўз-ўзидан қонунлар кураши остида қолиб кетардик. Ахир юқорида қабул қилинаётган қонунларнинг жойларда тўғри бажарилишини таъминлаш, назоратга олиш ҳам керак-ку! Бунга республика халқ депутатлари кучи билан эришиб бўлармикан? Агар бу депутатлар гуруҳини бир неча ўн баравар кўпайтирган тақдиримизда ҳам юқоридаги мақсадга эриша олмаймиз. Чунки ҳар қандай қонун ва қарорлар фақат қуйидагина ўз ижросини топади. Шундай экан, бу ерда биз ўша қишлоқ, қўрғон, район советларисиз бирор-бир ижобий натижага эришишимиз қийин. Биз буни тўғри тушунган ҳолда маҳаллий советлар ҳақида юқоридаги каби шошма-шошарлик билан хулоса чиқармаслигимиз зарур.

Масалаға жиддий қарайдиган бўлсак, бугун халқ депутатлари маҳаллий советлари уйғониш, қайтадан яралиш жараёнини бошидан кечиряпти. Масалан, бу бўғин ўз ҳудудида мавжуд муаммоларни ҳал этишга энди-энди киришаяпти ва бу борада ўз ҳуқуқларини тиклаб бораяпти. Чунки оёқ-қўлимизни боғлаб ташлаган эскича иш услубидан тўла қутулиш учун кўп қийинчиликларни, қаршиликларни енгиб ўтишимизга тўғри келади. Буни яхши тушунган ҳолда ҳар биримиз бошқарувнинг қуйи бўғинида ишни қандай қилиб яхши йўлга қўйиш ҳақида ўйлашимиз керак.

Тарихимизга назар ташласак, ҳар бир маҳалла, қишлоқ ва шаҳар ҳаётини изга солиб турувчи кенгашлар бўлган. Халқимизнинг «Кенгашли тўй тарқамас» деган мақоли шундан далолат беради. Албатта, гап бу кенгашларнинг қай даражада иш олиб боришига ҳам боғлиқ.

Халқ депутатлари қишлоқ совети қишлоқ аҳолиси томонидан демократия асосида сайлаб қўйиладиган шу жойдаги ягона халқ ҳокимияти ҳисобланади. У ҳуқуқий ваколати, мақсади, вазифаси жиҳатидан ўша ҳудудда жойлашган барча корхона, хўжалик, ташкилотлардан юқори туради. Бу жумҳуриятимиз Конституциясида ва мавжуд қонунларида аниқ қилиб кўрсатиб қўйилган. Бироқ амалда ҳам шундайми? Бу саволга «ҳа» деб жавоб беришга иккиланасан киши.

Демак, бундан шу нарса келиб чиқадики, қишлоқнинг ҳақиқий эгаси халқ депутатлари қишлоқ советлари бўлиши керак. Аммо қишлоқ аҳолисининг бирортасидан бу ернинг хўжайини ким, деб сўрасангиз, «Хўжалик раҳбарлари-да» деган жавобни олишингиз аниқ. Бу нарса қишлоқ аҳолисининг аксарият қисмини қишлоқнинг ҳақиқий эгаси ўзлари сайлаб қўядиган халқ депутатлари қишлоқ совети эканлигини билмасликларини кўрсатади. Бир қарашда бу савол умуман бош қотиришга арзимайдигандек кўринади. Бироқ бу ерда гап хўжайини кимлигини аниқлаш устида эмас, балки қишлоқ советларининг ўз ҳудудида халқ иродаси, хоҳишини тўла ифода этишга нималар тўсқинлик қилаётганлиги ҳақида бораяпти.

Қишлоқ советлари ишини жонлантириш, асосан, бу кенгашларга кимларнинг депутат этиб сайланишига боғлиқ. Ҳозирча эса қишлоқ аҳолисининг сайловга муносабати у қадар ўзгаргани йўқ. Яъни, кўп жойларда у эски қолипда, силлиққина ўтаяпти. Чунки қишлоқ аҳолиси ўз тақдирини кимларнинг қўлига топшириб қўяётганини ўйлаб кўрмасдан, тўғри келган номзод учун овоз бермоқда. Оқибатда ўша сайланган депутатларнинг маълум қисми сайловдан сайловгача фақат сессияларда иштирок этишдан бошқа ишга ярамаяпти.

Тўғри, депутатлар орасида ҳам билимдон, тажрибали халқ вакиллари кўп. Фақат улар советлар иш фаолиятида ҳал қилувчи куч даражасига кўтарила олишгани йўқ.

Шу ўринда бир нарсани айтиш керакки, қишлоқ аҳолисининг аксарияти уларнинг қишлоқ советлари фаолияти ҳақида етарли тушунчага эга эмасликлари ҳам сабаб бўлаяпти. Кўпинча қишлоқ аҳолиси қишлоқ совети ишини унинг ижроия қўмитаси бажарадиган кундалик ишлари билан чалкаштириб юборади. Масалан, улар қишлоқ советининг вазифаси аҳолига қурилиш материалларини, камёб молларни рўйхат билан тарқатиш, оила қурувчиларни рўйхатдан ўтказиш, керакли справкаларни бериш ва ҳоказолардан иборат, деб тушунишади. Бу эса қишлоқ аҳолиси ўртасида халқ депутатлари қишлоқ советлари иши ҳақида кенгроқ ташвиқот, тарғибот олиб борилмаганлигидан далолат беради. Очиғи, нимагадир биз ўзимиз сайлаган депутатдан фақат берилган наказларни бажаришни талаб қиламиз. Аслида бу наказлар мутасадди ташкилотларнинг иши эканлигини билмаймиз. Депутатнинг асосий вазифаси ўзи сайланган советда сайловчилар хоҳиши, манфаатларини ҳимоя этишку, ахир!

Билмадим, кўпчилик менинг фикрларимга қўшилмас. Бу — ҳар кимнинг ихтиёри. Лекин бугун ҳаётимизда тўпланиб қолган сиёсий, иқтисодий, ижтимоий муаммоларнинг асосий қисми қишлоқ ҳаёти билан боғлиқ эканлигидан ҳам кўз юмолмаймиз. Биз бу муаммолар ҳақида кўп гапирдиг-у, амалда кам иш қилдик. Энди эса уларни ҳал қилиш кечагига қараганда қийин бўлаяпти.

Албатта, бу ерда фақат халқ депутатлари қишлоқ советларини айблаш адолатдан бўлмайди. Шу ўринда мавжуд муаммоларга юқори ташкилотларнинг ҳам эътиборсизлик билан қараб келганини унутмаслик керак. Аммо бу ҳал қилинмаган муаммолар учун қишлоқ советлари зиммасидан масъулиятни соқит қилишимизга асос бўлолмайди. Чунки «Қаловини топсанг, қор ҳам ёнади» дейдилар. Қишлоқ советлари фақат юқорининг мурувватини кутиб турмасдан, тадбиркорлик билан иш тутганда бу муаммоларнинг аксарият қисмини ҳал қилиши ҳам мумкин эди.

Ҳар йили қишлоқларда истиқомат қилувчи аҳолидан район, вилоят, республика раҳбарларига минг-минглаб ариза, шикоятлар тушади. Ўйлаб қарасак, бу ариза ва шикоятлар бевосита қишлоқ советлари, уларнинг қўмиталари ходимлари томонидан ҳал қилиниши мумкин эди. Аксарият қишлоқ аҳолиси буни билмайди, билганларнинг эса бундан натижа чиқишига кўзи етмайди. Умуман одамларда қанчалик катта раҳбарга мурожаат қилсак, ишимиз шунчалик тезроқ битади, деган фикр бор. Бу эса қанчадан-қанча иш вақти, халқ маблағининг беҳуда совурилишига олиб келаяпти.

Ҳақиқатни айтадиган бўлсак, қишлоқ совети раисига қараганда хўжалик раҳбари ҳар жиҳатдан устун туради. Чунки қишлоқда ер, сув, техника, умуман ҳамма нарса хўжалик раҳбарларининг қўлида. У истаса, бирор кишига бирор масалада ёрдам беради, истамаса йўқ. Ўшандай кезларда қишлоқ совети раиси адолат юзасидан ўз фуқароси ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилишдан кўра кўпроқ хўжалик раҳбари билан ораси ёмон бўлиб қолишини ўйлаши аниқ. Худди шу нарса қишлоқ советларининг хўжалик раҳбарларининг ноқонуний хатти-ҳаракатларига панжа орасидан қарашига сабаб бўлаяпти. Мен ҳозиргача халқ депутатлари қишлоқ советларининг талаби билан бирорта хўжалик раҳбарини ўз вазифасидан четлаштирилганини эшитганим йўқ.

Бу билан биз икки раҳбар ҳуқуқ талашиб ёқа бўғишсин, демоқчи эмасмиз. Аксинча, халқ талабига қулоқ солиш, унинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ҳар иккала томон мавжуд қонунлар доирасида иш тутишларининг тарафдоримиз. Вазифам юзасидан маҳаллий советлар сессиялари ҳужжатларини ўрганиб бораман. Кузатишларимдан шуни айтишим мумкинки, сессияларда кўриладиган масалалар чуқур таҳлил, атрофлича муҳокама қилинмайди. Бунга сабаб сессияларни тайёрлаш жуда тор доираларда амалга оширилади. Кўриладиган масалани тайёрлашга тегишли мутахассислар, барча депутатлар кенг жалб қилинмайди. Бу эса кўрилган масалалар юзасидан қабул қилинган қарорлар жойларда тўлиқ бажарилмасдан қолишига олиб келаяпти. Демак, қишлоқ советлари сессияларини шунчаки ўтказишга қатъий чек қўйиш, қабул қилинган қарорларнинг бажарилишини назорат қилишни янада такомиллаштиришимиз зарур.

Халқ депутатлари фаолиятининг барҳам топиши асосан шу советларга кимнинг раҳбарлик қилаётганлигига боғлиқ. Мен халқ депутатлари қишлоқ советларига чуқур сиёсий, иқтисодий билимларга эга бўлган, ўз манфаатларини халқ манфаатларидан юқори қўймайдиган тажрибали, олий маълумотли мутахассис кадрлар раҳбарлик қилишининг тарафдориман. Чунки ҳозир кўп нарсани малакали кадрлар ҳал қилади. Бундай кадрлар эса қишлоқларда йўқ эмас. Фақат уларни тайёрлаш, ўқитиш керак. Ниҳоят, қишлоқ советлари, унинг ижроия қўмиталарида ишловчи масъул ходимлар сонини ошириш ҳақида ҳам ўйлаб кўриш керак. Масалан, 15—20 минг, баъзан ундан кўп аҳолига икки, борингки, уч кишининг хизмат қилиши адолатдан эмас.

Собир ПРИМОВ,
халқ депутатлари Шаҳрисабз район советининг катта референти.

ТУРКМАНИСТОН ШАРТНОМАНИ ИМЗОЛАЙДИ

АШХОБОД, 9 август. (ТАСС мухбири). Республика Олий Кенгашининг бугун бўлиб ўтган сессияси Мустақил давлатлар иттифоқи тўғрисидаги шартномани маъқуллади ва Туркманистон ССР Президенти С. А. Ниёзовга мазкур шартномани имзолаш ваколатини берди.

Сессияда Туркманистон ССРнинг Ўзбекистон ССР ва Қирғизистон республикаси билан дўстлик ҳамда ҳамкорлик тўғрисидаги шартномалар ҳам тасдиқланди.

ҲИСОБИНИ БИЛИШ — ЎЗИНИ БИЛИШ...

Ҳар бир соҳада бўлгани каби молиявий ишларнинг ҳам шундай жонкуярлари борки, улар нафақат ўз ишлари, оқил маслаҳатлари, балки беназир таклиф ва мулоҳазалари билан ҳам кўпчиликка ўрнак бўла олади. Улар тўрт киши тўпланган жойда сафсата сотмайдилар, минбарбоп нутқлар сўзлаб, одамларни ўзининг оғзига қаратишни ўйламайдилар, балки бугунги иқтисодий танглики ҳаётий мисоллар билан кўз ўнгингизда тўла гавдалантириб, муаммоларни бартараф этишнинг ҳаммабоп йўлларини кўрсатишга интилишади, холос.

Шу гапларни айтар эканмиз, бир воқеа ёдимизга тушди. Республика Олий Кенгашининг, чамамизда, учинчи сессияси давом этаётган эди. Депутатлардан бири жумҳуриятимиздаги иқтисодий таназзуллар ва уларнинг илдизларини шундай асослаб сўз юритдики, Президентимиз И. А. Каримов ўрнидан турди-да, тўсатдан унинг гапини бўлиб: «Ука, сиз шу соҳадан яхши хабардор, шу соҳанинг одами кўринасиз, агар сизни ҳозир министр қилиб тайинласак, ишлай олармидингиз!» деб қолди. Нотиқ ўшанда шошганидан истиҳола билан: «Раҳмат, вазирликнинг вазири бор-ку», дея олди холос...

Бугун рўзномамизнинг учинчи саҳифасида чоп этилаётган «Ҳисобини билиш — ўзини билиш»... сарлавҳали мақола муаллифининг суратини кўриб, бу — ўша Президент назари тушган Ўзбекистон ССР халқ депутати Келдиёр Исроилов эканлигини сезиб қолдик. Муаллифнинг молиявий истиқболлар ҳақидаги мулоҳазалари билан танишгач, юқоридаги бизнинг самимий фикрларимизга сиз ҳам қўшиларсиз, деган умиддамиз.

ШАРТНОМАВИЙ НАРХЛАР

Ангор район тайёрлов идораси қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилишнинг янги усулига ўтди. Энди томорқа эгаларидан мева ва сабзавот маҳсулотларининг ортиқчаси шартномавий нархларда қабул қилинади. Бунда мавсум, етказиб берилаётган маҳсулотларнинг сифати ҳисобга олинади.

Шундай қилиб, Ангордаги якка хўжаликларда неча ўн тонналаб бақлажон, помидор, бодринг, булғор қалампири, қовун ва тарвуз, шафтоли, қулупнай, гилос тайёрланди. Буларнинг деярли ҳаммаси Сурхондарё вилоят матлубот жамиятининг сабзавот дўконларида сотилмоқда, бир қисми эса Ўзбекистон ҳамда мамлакатимизнинг бошқа минтақаларига шартномавий нархларда жўнатилмоқда.

(ЎзТАГ мухбири).

Дўстлик — кўнгил билан гулнинг бирлиги, Эртандан умидвор элнинг бирлиги!

• *Ўзбекистон*

ДАРАХТ БИР ЕРДА КЎКАРАДИ

ДЎСТЛИК РАЙОНИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР 50 ЙИЛЛИГИ НОМЛИ ДАВЛАТ ХЎЖАЛИГИ ЗВЕНО БОШЛИҒИ, БОҒЗОР ҚИШЛОҚ СОВЕТИ ДЕПУТАТИ МАРДОН ЭСАНОВ БИЛАН МУСОҲАБА.

— Хўжалик аҳли кўп миллатли экан, бу ишлаб чиқариш жараёнига қандай таъсир қилаяпти!

— Ижобий, жудаям ижобий! Чунки ҳар бир миллат вакили ўз халқи обрўсини ўйлайди, атрофдагилардан истиҳола қилади, уятга қолмай, дейди. Орқа-олдига қараб юради. Ҳамма жойда ҳам агар иш биздагидай ташкил қилинса, миллатлараро гап-сўзларга асло ҳожат қолмас эди.

— Яъни...

— Яъни, хўжалигимиз директори Омонбой Холиқов — тожик, бош ҳосилот Жўра Саидов билан бош иқтисодчи Салим Шоймардонов — ўзбек, бош ҳисобчи Очил Абдураҳмонов — қирғиз, касаба уюшмаси комитети раиси Одил Ақмурзин билан партия ташкилоти котиби Иса Жумабеков — қозоқ, марказий таъмирлаш устахонаси бошлиғи Арнольд Фаренбрух — немис. Хўжалик ҳисобхонасининг ўзида саккиз миллатга мансуб ўн беш киши ишлайди!

Агар унутмаган бўлсангиз, бу йил Мирзачўл ва Жиззах даштини ўзлаштириш бошланганига 35 йил тўлди. Бу катта ишнинг ҳақиқий байналмилал ғояси бизнинг хўжалик аҳли мисолида ўз аксини топган, десам асло ёлғон бўлмас.

— Наҳотки, бугунги иқтисодий танглик шароитида ҳам сизлар мутлақо яхши яшаётган бўлсангизлар! Тўкин яшаётган оилалардан бирини мисол келтира олмайсизми!

— Аввало айтишим керак, бизда у қадар тўкинлик бўлмаса-да, умуман аҳволимиз «ёмон эмас». Ўша немис Арноль Фаренбрух компенсация билан бирга 320 сўм, хотини артелда тикувчилик қилиб 200 сўм олади. Икки фарзанди билан оилада тўрт киши яшайди...

— Сизнингча, 520 сўм бугунги кунда «ёмон яшамаслик» учун етарлими!

— Чидаса бўлади. Марказий қўрғонимиздаги камдан-кам оила, менинг билишимча, бозордан егулик-ичгулик харид қилади. Қўйингки барчасидан бор. Молхоналарда сигир-бузоқ, қўй, чўчқа, товуқ, эчки... хуллас, ёғ, сут, тухум етарли. Илгарилари молга емиш топишда катта қийинчиликлар бўлар, бунда албатта қаердандир ўғрилик қилишга тўғри келар, ўғрилик қилгандан сўнг киши бехавотир яшолмасди. Президент Ислом Каримовдан хўжалигимиз аҳли жуда миннатдор. Ҳозир кунжара дейсизми, омухта ем дейсизми, барчаси магазинда турибди, хоҳлаганча сотиб олавер, қўлингдан келса мол-ҳолни кўпайтир, ер олиб эк, ортиб қолса давлатга сот!

— Президентимизнинг яна қандай фармонлари сизга маъқул!

— Тўртинчи сессияда миллатлараро муносабатлар бўйича қарор қабул қилиниб, республикада барча миллатлар тенг ҳуқуқли экани, ҳеч кимга тазйиқ этилмаслиги маълум этилгани катта иш бўлди. Бизда майда ҳунармандлар —немислар. 20 йиллик тракторларимизни янгидай қилиб юритаётган, таъмирлаш пирлари ҳам ўшалар. Баъзи оилалар Германияга кўчиб кета бошлаганди. Тўртинчи сессиядан сўнг жойларида қолишди. Уларнинг қирқ оиласи 1972 йили — хўжалик очилаётган пайти келиб, ертўлаларда, чодирларда яшашган. Хуллас, улар хўжалигимиз бугунги кўркам тусини олгунча озмунча аччиқ-чучук кунларни бошидан кечирмади, дейсиз. Раҳбаримиз Омонбой аканинг айтишларича, шулар зерикмасин, деб ҳар куни кечқурун иккита ароқни олиб, ертўлаларга борар, «движок» ёқиб, тун ярмидан оққунча телевизор кўрар, ҳангома қилар экан. Ҳа, энди, чўлқуварлик осон эмас, эмизикли бола билан зах ертўлада бир кун яшашнинг ўзи бўлмайди! Шунақа пайти «ҳа» деган туяга мадор. Чўлнинг қийинчилигига чидамай кетиб қолганлар қанча, мўмай даромад кетидан қувиб, у хўжаликдан — бу хўжаликка йил сайин кўчиб юрганлар қанча! Бизда эса бунақалар йўқ ҳисоби. Марказий қўрғонимизни кўрдингиз — ҳар бир ҳовли кичик бир жаннат! Сув, газ бор, асосийси, канализация яхши ишлайди, чунки назорат соз. Бу нарса камдан-кам қишлоқ қўрғонларидагина мавжудлигини ҳисобга олсангиз, биздаги шароитга тўғри баҳо бера оласиз.

— Қўрғонингизда ўндан ортиқ миллат вакили яшар экан, тўю маъракалар қандай ўтади!

— Немисми, ўрисми, ўзбекми, фарқи йўқ, жамоа-жамоа бўлиб боразерамиз. Қолаверса қишлоқ советимиз қошида тўйнинг барча савобу-гуноҳига жавобгар иккита комиссия ишлаб турибди. Қайси тўйда қанча одам қатнашиши мумкинлигини ўшалар ҳисобга олади ва тайёргарлик кўришади. Мен ҳам комиссия аъзоси ва депутат сифатида тўйнинг ташкилий томонлари билан шуғулланаман.

— Сир эмас, республикамиздаги кўпгина қишлоқ қабристонларининг аҳволи жуда хароб. Айтишларича, сизларда бошқача экан...

— Нима десам экан: охирги манзил, ҳаммамиз ўша ерга барибир борамиз, ўша ерни тавоф этамиз! У ерни озода сақлаш, марҳумларга эмас, балки ўзимизга, ўзимизнинг кўнглимизни тинчитиш учун ҳам керак. Менга депутат сифатида қабристонни ниҳоллар билан таъминлаш топширилган. Баҳорда дарахт ва гул кўчатлари етказиб бераман. Аҳоли чиқиб уни экади, парваришлайди. Лоток-ариқда оқар сув олиб борганмиз. Ҳамма ёқ ям-яшил бўлиб тургани шундан. Бундан ташқари биз қабристонга баҳорда қараб, бошқа пайтда унутиб қўймаймиз. Ёзда ҳам, кузда ҳам тез-тез ҳашарлар уюштирамиз. Бизнинг хўжаликда шундай қонун бор: шанба куни тушдан сўнг ва якшанба куни ҳеч ким далага ишга чиқмайди. Аввал бошдан шу нарса одат бўлиб қолган.

Қишлоқ хўжалигида бундай аҳвол камдан-кам учрайди. Буни катталар ҳам билади, аммо вазиятни ҳеч ким ўзгартира олмайди. Ўзгартиришга ҳаракат ҳам қилмайди. Иш ҳам ўз йўлида кетаверади. Ҳозир кўпгина қишлоқларда ҳашар йўқ бўлиб кетди, деб нолишади. Бизда эса давом этаяпти. Ҳашар билан қабристонда қироатхона, қўрғон марказида қариялар чойхонаси қурдик. Тўғри, совхоз ҳам бу иморат учун 17 минг сўм ажратди.

Бирон бир қурилиш ташкилотига буюрганимизда 100 мингни қоқиштириб кэтарди. Чойхонани безаш усули ҳам ўзимизнинг қадимги, қутлуғ урф-одатларимиз асосида амалга оширилди: биров гилам, биров телевизор, биров дастурхон, биров коса-товоқ келтирди, етишмаганини хўжалик берди. Ҳамма миллатларнинг бобойлари эртаю кеч шу ерда. Ким қаерга нима атаса опкелиб, шу чолларга овқат қилиб бериб, дуосини олади. Улар рўзани шу ерда ўтказишди, намозларини ҳам шу ерда ўқишди. Ана шу бинони иситиш борасида менга депутатлик топшириғи беришганди, бажардим: батареялар топтириб келиб, ўрнатдик.

— Яна қандай депутатлик топшириқларингиз бор!

— Қўрғонни қайтадан тўлиқ асфальтлаб чиқдик. Президент фармонига биноан 40 кишига янги ер участкаси ажратилган эди. Мен уларни қурилиш материаллари билан таъминлашда ёрдамлашдим. Ана шу янги қишлоққа йўл солдик, электр чироғи ўтказдик, суғориш ва тозалаш иншоотларини ўрнатдик. Тозалик учун, ободончилик учун биз ҳеч кимдан ҳеч нарсани аямаймиз.

Бир нечта 12 хонадонли, икки қаватли иморатларимиз бор. Уларни иситиш ҳам муаммо бўлиб келаётганди. Ержар қишлоқ қурилиш тресги қозонхонадан биноларга иссиқ ҳаво ўтказиб берди. Қолган ишларни ўз кучимиз билан амалга оширдик. Фақат кўчаларни ёритиш масаласи бўйича бир-икки ташкилот билан гаплашгандим, сал қимматроқ нархни айтиб турибди. Ҳозир бошқа бир йўлини топганмиз, бу муаммони ҳам қишгача ҳал қиламиз.

— Аҳоли таъминоти бўйича Президент фармонлари қандай бажарилаяпти!

— Уй қурувчиларини юз фоиз цемент билан таъминлаяпмиз. Меҳнат жамоаси кенгаши қарори билан қарияларга, кам даромадли оилаларга пойдеворни бепул қуриб бераяпмиз. Бир вагон ёғоч-тахта келтириб, аҳолига тарқатилди. 300 тонна ем, 200 тонна беда, 10 бош қорамол сотдик.

— Аҳолини иш билан таъминлаш масаласи қандай!

— Оҳақ, дурадгорлик цехларимиз бор. Ҳар бири уч қулочлик беш мингта симбоғоз ясаганмиз, 4 сўм 70 тийиндан сотамиз. Кимга қанча керак бўлса, келсин, шартнома тузишга тайёрмиз.

20 минг сўм харажат қилиб пишлоқ цехини ишга туширдик. Саркисов номли хўжаликдаги сут заводидан айронни 10 тийиндан олиб, пишлоқ қилиб килосини уч сўмдан сотаяпмиз. Агар айрон етишиб турса ҳар кунига икки тоннагача маҳсулот беришимиз мумкин. Консерва цехида эса узум, олма шарбати, ҳар хил винолар тайёрлаймиз. Шиша идишларни эса бартер усулида харид қиляпмиз. Имконга қараб бундай цехларни яна кўпайтириш ниятимиз бор.

— Шунча гаплашдик, аммо хўжалик тўғрисида сўз айтмабмиз.

— Хўжалигимиз узумчилик-боғдорчиликка ихтисослашган. Ўтган йилги соф даромадимиз 1,5 миллион сўмни ташкил қилди. Звеномиз мисолида кўрадиган бўлсак, бизда 40 киши ишлайди. Ўтган йили 1770 тонна узум сотдик — 440640 сўмга! Шунча маҳсулотни етиштириш учун амалда 174602 сўм харажат қилинди. Жумладан, ҳар бир ишчи йил давомида ўртача 3200 сўм маош олди. Менимча, бу ёмон кўрсатгич эмас. Эшбой Қурбонов, Темир Абдуллаев, Нигора Амирова, Ойсафар Иброҳимовалар сидқидилдан меҳнат қилишаяпти.

— Суҳбат давомида айтилмаган гапларингиз, дардларингиз ҳам қолдими!

— Инсон яшар экан, унинг гапи, дарди тугамайди. Бир фикримни айтмасам, дардим ичимда қолади. Жуда кўп фармонлар ўз вақтида қабул қилиняпти. Сен ҳақингда, бола-чақанг, оиланг ҳақида, ишинг ҳақида қайғураётганларини ҳис этиб яшаш ғоят мароқли!

Суҳбатдош: «Халқ сўзи» мухбири Абулқосим МАМАРАСУЛОВ.

• *Қозоғистон*

ЖОННИ УЛАБ ЖОНЛАРГА...

Маълумки, Олмаота шаҳрида бўлиб ўтган Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон ҳукумати раҳбарларининг расмий учрашуви (1990 йил) кунларида мазкур жумҳуриятларнинг соғлиқни сақлаш вазирлари ҳам иштирок этишиб, тиббиёт соҳаси бўйича долзарб масалалар муҳокама қилинган. Унда Оролбўйи минтақасида жойлашган тиббий муассасаларнинг 1989—2000 йилларга мўлжалланган ўзаро ҳамкорлик дастури қабул қилинган эди.

Мухбиримиз ана шу дастурни амалга ошириш борасида олиб борилаётган ишлар ҳақида қисқа сўзлаб беришларини сўраб, айрим мутасадди ўртоқларга мурожаат этди.

С. М. БАҲРОМОВ (профессор), СССР Тиббиёт Фанлари академияси Ўрта Осиё филиалининг директори вазифасини бажарувчи:

— Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқлари тарихан бир оилада тараққий этганликлари боисидан уларнинг анъаналари ҳам ўхшаш, пайдо бўлган муаммолари ҳам муштаракдир.

Дастурда Ўрта Осиё жумҳуриятлари соғлиқни сақлаш ходимлари ана шу муштарак муаммоларни ҳамкорликда ҳал этиш йўллари белгиланган. Жумладан, минтақалараро энг самарадор тиббий хизматни вужудга келтириш. Унинг маркази Ўзбекистон теграсида бўлиб, қўшни жумҳуриятларда марказнинг таянч нуқталари барпо этиш; минтақада инсонпарварлик идроки ва экологик таъмир дастурини яратиш; соҳалараро илмий тадқиқотларни мувофиқлаштириш ва расолаш каби вазифаларни бажариш кўзда тутилган.

Тошкентда СССР Тиббиёт Фанлари академиясининг Ўрта Осиё филиали ташкил этилиши ана шу дастурни бажариш борасида қўйилган муҳим қадам бўлди.

Қозоғистон ССРдаги А. Н. Сизганов номидаги тажриба жарроҳлик илмий-тадқиқот институти, акушерлик ва гинекология ҳамда кўз касалликлари институтлари, Қирғизистоннинг юрак хасталиклари илмий-тадқиқот институтлари билан жумҳуриятимизнинг турдош илмгоҳлари орасида ўзаро кадрлар алмашинуви йўлга қўйилди.

Ё. Ҳ. ТЎРАҚУЛОВ, (академик), Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигига қарашли Эндокринология илмий-тадқиқот институтининг директори:

— Бизнинг институтимиз эндокринология соҳаси бўйича Ўрта Осиё ва Қозоғистон учун ягона илмий марказ деб қабул қилинган. Шу сабабдан ҳам бу ерда қўшни республикалардаги эндокринология жамиятлари билан мунтазам ахборот алмашинуви йўлга қўйилган. Минтақамиз учун муштарак бўлган — инсон вужудида йод етишмаслиги ва унинг оқибатидан келиб чиқадиган ҳасталиклар бўйича илмий мавзулар комплекс тарзда ўрганилаётир. Ана шундай ҳасталикка чалинган беморлар асосан бизда даволанади. Бу соҳада қардошлар билан ҳамкорликда эришган ютуқларимиз шу йилнинг ноябрь ойида Тошкентда бўладиган эндокринологларнинг жаҳон симпозиумида ўз садосини беради, деб ўйлайман. Олимларнинг бу халқаро йирик анжуманида Қозоғистондан Б. Айдархонов, М. Е. Зельцер, Тожикистондан Ш. С. Анварова, Қирғизистондан И. Т. Калюшний каби йирик олимлар ҳам маъруза қиладилар. Ўзбекистонлик эндокринологларнинг илмий маърузалари ана шу қардошлар билан ҳамкорлик меваларидан бири бўлади. Симпозиум эндокринолог олимларимиз учун янги уфқлар очиши муқаррар. Чунки шу йилнинг май ойида Тошкентда бўлиб ўтган Ўрта Осиё ва Қозоғистон жумҳуриятлари жарроҳларининг қурултойи республикамиз жарроҳ шифокорлари ва олимлари учун кўп янгиликлар берган. Қардошларимиз ҳам айни вақтда Ўзбекистонда илмий фикрлар ва амалий тажрибалар олиб қайтишган.

Бундай ҳамкорлик энди — янгича хўжалик юритиш шароитида — республикалараро тиббий ёрдам юзасидан шартномалар асосида даволашни йўлга қўйиш босқичига кўтарилмоқда. Демак, жонимиз жонларга туташмоқда.

М. МУРОДОВА.

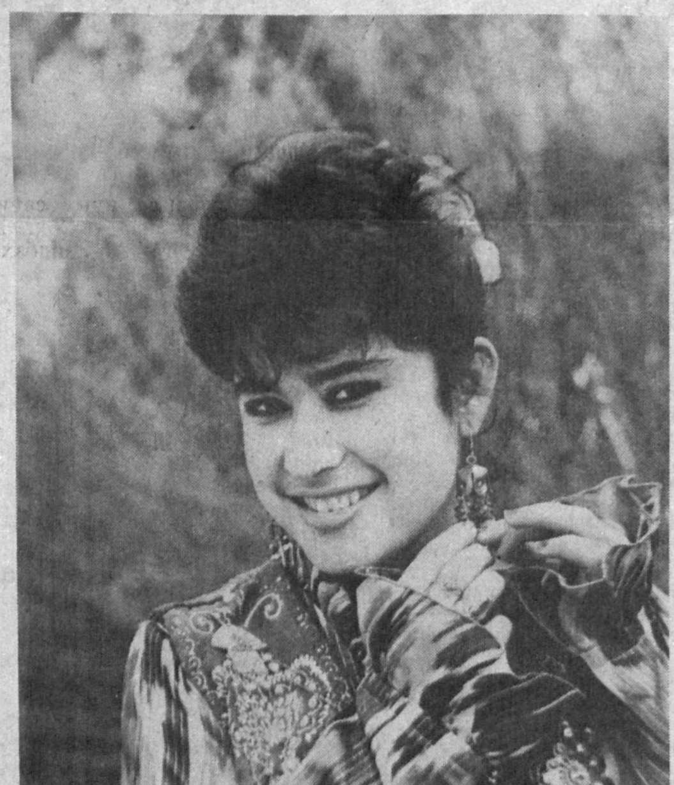

Қардош Қозоғистоннинг кўҳна Сайрам шаҳрида қадимдан ўзбеклар истиқомат қилиб келишади. Миллий анъаналар, қўшиқ ва рақслар эса авлоддан авлодга мерос бўлиб ўтаверади. Шунинг учун ҳам «Ғунча» ,«Орзу», «Эски жо» каби ансамблар бу ерда муваффақият билан фаолият кўрсатишмоқда. Санъаткорларнинг турли шодиёналар ва тўй-томошалардаги чиқишлари қозоқ юрти аҳлига ўзбек маданияти ҳақида сўзлаб, санъат оламига халқ удумлари ва маросимларини олиб кирмоқда. «Тановор», «Сумбула», «Ёр келганда» ҳамда «Меҳрингдан қониб» каби қўшиқ ва рақслар доимо элга манзур.

СУРАТДА: «Ғунча» ансамблининг яккахон раққосаси Фаридахон ТЎЙМЕТОВА.

Маъмур НАЗАР.
Муаллиф олган сурат.

• *Тожикистон*

ЎЗБЕГИМ ТОЖИК БИЛАН...

Шу йилнинг май ойида Тожикистон ССР Олий Совети Душанбе шаҳрида ташкил этилган ўзбек маданий марказини расман тасдиқлади. Марказга партия ва меҳнат ветерани Қурбон Сатторов раислик қилмоқда.

— Тожик ва ўзбек халқининг дўстлиги, ҳамкорлиги, иқтисодий ва адабий алоқалари тарихи асрлар қаърига илдиз отгани дунё элига маълум, — дейди марказ фаолларидан шоир Неъмат Иброҳим. — Бу қадр, оқибатнинг заминида халқларимизнинг ўзаро чуқур ҳурмати, эзгу туйғулари ётибди. Худди мана шу бебаҳо қадриятни тиклаш — марказимизнинг бош вазифаси.

Тожигу ўзбекнинг тўю маъракалари, анъанавий маросимлари бир-бирига нечоғли мутаносиб, ўхшаш бўлмасин, ўзига хос ибратли ва гўзал қирралари ҳам кўп. Шу сабабли тожиклар билан қуни-қўшни, қуда-қудағай, қондош-жондош бўлиб яшаётган бир ярим миллионли ўзбек халқининг кўҳна тарихи, маданияти, санъати, халқ амалий мероси дурдоналарини ўрганиш, тиклаш, ҳозирги ва келажак авлодга етказиш ҳам марказ режалаштирган ишлардандир.

Шу пайтгача республиканинг ўзбек мактабларини битирган ёшлар олий ўқув юртларига кириш имтиҳонларида фақатгина тожик ёки рус тилида иншо ёзардилар. Бу йил ўзбек маданий марказининг ҳақли талабига асосан Тожикистон ҳукумати ўзбек фарзандларининг кириш имтиҳонларида ўз она тилида иншо ёки диктант ёзиш ҳуқуқларини қонунлаштириб қўйди. Шунингдек, ҳукумат қарорига кўра яқин ойларда республика ноҳияларида ўзбек маданий марказининг шохобчалари иш бошлайди.

Марказнинг ўз бадиий дастаси фаолият кўрсатмоқда. Яқинда «Ҳақ сўз» номли рўзномасини чоп этишга тайёрланмоқда.

Зеро, тарихнинг нурли саҳифаларини, санъат ва маданиятнинг барҳаёт намуналарини, умидлардан ёришган келажакни халқларнинг самимий дўстлик туйғуларигина ярата олиши боқий ҳақиқатдир.

М. УЛУҒОВА.

• *Қирғизистон*

ЎЗГАН ДЕВЗИРАСИ

Ўзган девзира гуручи шуҳрати Ўрта Осиёда жуда ҳам машҳур. Табиий иқлимнинг мослиги, суви, ҳавоси, тупроғининг ўзига хослиги, бу гуруч навини ана шундай хосиятли этишга олиб келган. Ўзган, Ўш шаҳарларида қадимдан кишилар шоличилик билан шуғулланиб келишган. Улар тоғлардан оқиб келувчи Қорадарё ва Оқбўйра дарёлари ёқаларида шоли экиб, деҳқончилик қилишган. Бу хосиятли гуручга аҳолининг талаби катта эканлигини инобатга олиб 1988 йили тажрибали соҳибкор деҳқон, олий маълумотли агроном Ғуломжон Мавлонов Ўзганда девзира гуручи етказиб берувчи шоличилик давлат хўжалигини ташкил этишга муваффақ бўлди. Хўжалик дастлабки йилданоқ қувончли натижаларга эришди. Давлатга ҳар бир килограмми 3 сўмдан гуруч топширилди. Хўжаликнинг ҳозирги экин майдонлари ҳам анча кенгайган. Улар ўтган йили режадаги 500 тонна ўрнига 510 тонна ҳосил етиштирдилар. Ҳосилдорлик гектаридан 20 центнерданга тўғри келди. Хўжалик 230 минг сўм соф фойда олди.

Хўжалик миришкорлари бу йил давлатга 840 тонна гуруч етказиб бериш учун сўз беришган.

Лутфулло РАҲМОНОВ, Ўш вилояти, «Ленин йўли» рўзномаси мухбири. Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ, «Халқ сўзи» мухбири.

СУРАТДА: Қорадарё шоличилик давлат хўжалигининг директори Ғуломжон Мавлонов тажрибали шоликорлар Абдуолим Исоқов, Дуйшо Қурбонбеков, Мажид Адиевлар билан.

СИЙМОЛАР НОМИДА

ЧИМКЕНТДА азалдан қонқардош бўлиб яшаб келаётган қозоқлар ва ўзбеклар дўстлиги узоқ тарихга эга... «Қозоқ тили» жамияти билан ўзбек маданияти маркази ҳамкорликда ўтказган Наврўз, ҳайитлар тантаналари, концерту хайрия кечалари, китоб ҳафталиклари бошқа миллатлар вакилларига ҳам манзур бўлаётир.

Вилоят шаҳар ва қишлоқларида шу юртга тегиши йўқ, ўзбеклар ва қозоқларга маънавий озуқа беролмайдиган атамалар тарихий номлар билан атала бошланди. Чимкентдаги «Юность» паркига «Наврўз», «Октябрь 50 йиллиги» майдонига Ҳожимуқон, «Октябрь 50 йиллиги» паркига Абай номи берилди.

Сайрамдаги «Веска», «Новостройка», «СССР 50 йиллиги», «Пролетар», «Коммунистик», «Базар» кўчалари эл эъзозлаган сиймолар — Бобур, Машраб, Миртемир, Уйғун, Улуғбек, Хўжа Аҳмад Яссавий номлари билан аталмоқда. Халқ қўллаб-қувватлаётган бундай ўзгаришлар Тулкибош, Лангар, Туркистон районларида ҳам юз бераяпти.

Мираҳмад МИРХОЛДОРОВ.

• *Туркманистон*

ОЛАМ КЎРГАН АЛЛОМА

Рўзномаларнинг бирида Швециянинг Стокгольм, Гетеборг ва Лером шаҳарларида Махтумқули кунлари бўлиб ўтганлиги тўғрисида ёзилган хабарни ўқигандим. Ўшандан буён хаёлимда чарх ураётган саволларга жавоб излайман. Кўз ўнгимда туркман классик шоири, оламга машҳур аллома Махтумқулининг тимсоли намоён бўлади. Унинг дардчил байтлари такрорланиб келаверади.

Кўнглим истар кезсам экан оламни,
Қанотим йўқ, учолмайман, найлайин!
Ўқийман, кўраман барча каломни,
Маъносини ечолмайман, найлайин!..

Филҳақиқат, 1733 йилда таваллуд топган Махтумқули — Фироғий давр тўфонлари, замона қийинчиликларига қарамай, жумлаи жаҳонни кезиш, олам аҳли аро алоқалар ўрнатиш иштиёқида ёнди. Эрон, Афғон, Озар элларини кезди. Хива, Бухоро, Самарқандда бўлиб, маҳаллий халқнинг турмуш тарзи билан яқиндан танишди. Бойликка, айш-ишратга учиб, одамийликни оёқ-ости қилаётган, авом халқни хўрлаётган, ҳақоратлаётган амалдорлардан қаттиқ нафратланиб, уларнинг кирдикорларини фош этадиган шеърлар битди.

Одам бўлиб одам қадрин билмаган,
Кишилардан ўтлаб юрган мол яхши.
Сўзлаганда сўз маънисин билмаган,
Инсонларда сўзлаёлмас лол яхши.

Махтумқули қаерда бўлмасин, доимо инсонларнинг бир-бирига бўлган меҳр-оқибатини мустаҳкамлашга ҳаракат қилди. Турли қабила, миллату элатлар орасидаги низоларга чек қўйишга интилди. Уларни бирдамликка, ҳамкорликда иш юритишга даъват этди. Бутун умр халқ тилида сўзлаб, халқ дардини куйлаб ўтди.

Айни вақтда Махтумқули кунлари хорижий мамлакатларда ҳам бўлиб ўтаяпти. У даҳо шоир сифатида улуғланаяпти, қадр топаяпти. Махтумқулининг кўплаб шеърлари ўзбек тилига ўгирилган, бир неча бор нашр этилди. У ўрта мактаб дарсликларига ҳам киритилган.

Умуман, туркманлар билан азалдан тилимиз яқин, дилимиз бир, урф-одатларимиз, эътиқодларимиз бир. Неча асрлар мобайнида юртимиз туркман, тожик, қирғиз ва қозоқ халқларининг юрти билан бир қўлнинг беш бармоғи сингари ягона кафтга бош қўйган. Шу боис Махтумқулини улуғлашимиз жон қўшнимиз ҳисобланган бутун туркман халқини эъзозлаш, аждодлар руҳини шодлашдир? Эҳтимол, шоирнинг бу борада айтганлари кўнгилларга таскин берар, ғофилларнинг мудроқ кўзларини оча олар...

Эй ёронлар, ғофил бўлманг, жон-жонлар андадур,
Оғу-заҳар, шаҳду-шакар, турфа боллар андадур.
Ул ёвуз маҳшар, мусаллат, зўр жанжаллар андадур.
Ул ёвуз оҳу надомат, қийлу қовлар андадур,
Турфа беклар, турфа хонлар, турфа эллар андадур.

Абдураҳим ХАЛИЛ ўғли.

СЎЗ — ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ДЕПУТАТИГА

ҲИСОБИНИ БИЛИШ — ЎЗИНИ БИЛИШ...

Еттинчи йилдирки, биз қайта қуриш билан бандимиз. Жамият ҳаётининг деярли ҳамма томонини ўзгартириш — асосий муддаомиз. Мақсадимиз ҳам аниқ: иқтисод белини бақувват қилиб, турмушга файз киритиш. Лекин минг афсуслар бўлсинким, танглик сиртмоғи осонликча бўшалаётгани йўқ. Замину замон тириклигининг устуни бўлмиш — бизни шошилтириб қўймоқда. Унинг ўнлаб, юзлаб занглаган занжирлари бир-бирига уланиб боряпти. Баъзан асосий ишлар бир ёқда қолиб, нуқул таназзул сабабларини қидиришдан нарига ўтмаяпмиз. Оқибатлар таҳлили устидаги фикрлар эса беҳисоб.

Мен иқтисодчи-молиячиман. Демак, таҳлилу мулоҳазаларим, хулосаларим, таклифларим шу доирада кечади. Такрор бўлса-да лўнда фикрга қайтай: турмушимиздаги бугунги тангликнинг қатор бошидаги сабабларидан бири рўзғор тутумимиздаги илгариги йиллар нобоблиги бўлди. Бинобарин, иқтисодиётнинг буйруқбозлик йўриғига тушиб кетиши ва бундан осонликча қутула олмаётганимиз бир қанча зарар пўкакларни сув юзига қалқитиб чиқармоқда. Чунончи, **маблағ сарфламоқ хомталаш қолипга тушганди.** Молия кризиси аталмиш ҳозирги «узоқ давом этаётган касаллик» бир томондан шундан келиб чиқди. Бу касалликни фақат капиталистик молия тартиботига хос инқироз сифатида изоҳлаб келдик. Энди социалистик иқтисодиётимиз танига дурустроқ боқиб кўрсакки, доимий бюджет тақчиллиги бўлмиш молия кризиси ва унинг эргашмаси — инфляция чипқони такрор-такрор маддалаб, ёрилиб келаверган экан.

Бюджет — инглизча сўз бўлиб, бизда халта маъносини беради. У давлат, муассаса, ташкилот, оила ёки айрим шахсларнинг муайян муддатга белгиланган даромад ҳамда харажатлари йиғиндисидир. Мана шу халтада тақчиллик ҳосил бўлдими, бу ёғи бўш қопнинг тик турмаслигига қараб оғиш демакдир. Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети 1,9 миллиард сўм тақчиллик билан тасдиқланди. Вилоятимизнинг бюджети эса харажатлар қисми бўйича 700 миллион 748 минг сўм қилиб белгиланган. Бу даромадга нисбатан 52 миллион 415 минг сўмга кўпдир. Бозор иқтисодиётига ўтиш қадамлари, нарх-наво сиёсати зарбалари, турли табиий офатлар келтирган сарф-ҳаражатлар бу кўрсаткичларни янада чигаллаштириб, ўзгартириб юборди.

Умуман, бюджет тақчиллиги, тешикхалта ниманинг оқибати? Эҳтимол, минг марта айтиш керакдир: буларнинг ҳаммаси битта қизил ипга тизилади. Яъни, социалистик меҳнатни ташкил этишнинг аввалиданоқ ўнг қўлни чап қўлга муҳтож қилиш тартиботи атайлаб йўлга қўйилганди. 1922 йилги Иттифоқ шартномасининг ҳеч кимни тиканакли симтўр доирадан чиқармаслик шарти учун ҳам худди шундай қилинган эди. Айтайлик, қаерда бирор-бир жиҳоз ёки техника воситаси ясаш корхонаси бўлмасин, у албатта мамлакатнинг ўнлаб бурчакларига кўз тикиб, таъминотчининг қошқовоғига қарашга мажбур. Мамлакат ишлаб чиқариш корхоналарининг жуғрофий жойлаштирилиши ҳам гўё шу нобоп тартиботни сақлаш учун қилингандай.

Иссиқ жон иситмасиз бўлмас. Мамлакатдаги иш ташлашлар, миллий низолар, сиёсий курашлар каби ўжарлик демократияси нақ иситманинг ўзи бўлиб, энди қаттиқ панд бермоқда. Бинобарин, хўжалик юритиш алоқалари издан чиқди.

Ҳаркимники ўз кўзига ой кўринадиган одат кучайди. Қаранг, биздаги «Зарафшон» ичимликлар заводи учун йилига 600 минг декалитр спирт керак. Шунинг 203 минг декалитри Украинадан олиб келинади. Украина жумҳурияти ҳукумати энди унинг ҳар декалитри нархини 19 сўмдан 219 сўмга кўтарди. Биргина мана шунинг ўзидан вилоят йилига 40 миллион сўм зарар кўрадиган бўлиб қолди.

Юқоридаги нобоп тартиботлар 60 дан ортиқ корхона ва ташкилот фаолиятида бузилишларга сабаб бўлмоқда. Чунки ана шунча жамоа фойда олиш режасини барбод бераётир ва вилоят бюджетини 7—8 миллион сўм маблағдан қуруқ қолдираётир.

Ҳисобсиз дунё йўқ, вилоятимиз бўйича ишлаб чиқариш атиги бир фоизга оширилса корхона ва ташкилотлар беш миллион сўм соф фойда оладилар. Шундан бюджетга икки миллион сўм маблағ тушади. Ёки ишлаб чиқариш 1990 йилдагидан беш фоизга кўпайтирилса, бюджетимиз қўшимча 10 миллион сўм маблағга эга бўлади. Афсуски, ўзаро алоқа маромининг юқоридаги каби бузилишлари маҳнат жараёнини боши берк кўчага судрамоқда. Бу одатдаги ҳолга айланиб қолди. Ҳозирги вақтда халқ хўжалиги 16 та тармоғининг 14 тасида, яъни 127 корхонада зарар кўриб ишланмоқда. Бундан 20 миллион сўм йўқотилаётир. Фақат: хом ашё ва материал узилишлари оқибатида шойи тўқиш бирлашмасида йил бошидан буён харидорбоп газламалар ишлаб чиқариш 16 миллион сўмга кам бўлди.

Энди инсоф билан айтинг-чи, шу кетиш бўлса яна нималарга умид қилиш мумкин? Таажжубни қарангки, ана шу ҳақ сўз учун баъзан танбеҳ юкини орқалашга тўғри келаяпти. Нима эмиш, молиячилар халқ хўжалигини барқарорлаштириш, муаммоларни ҳал этишга эришмаяптилар. Демократияни ва ўз-ўзини бошқарувни ривожлантиришга ўз ҳиссаларини қўшмаяптилар, меҳнат ва иш ҳақининг мутаносиб бўлишига эришмаяптилар...

Гапни кавласанг гап чиқади. Демократия дегани аслида **қатъий тартиб ва инсофли меҳнат** бўлиши керак. Халқ хўжалигига келганда, у шартнома шартларининг сўзсиз бажарилиши билан характерланади. Афсуски, демократияни нотўғри қабул қилиш оқибати бу тартибот илдизига болта урди. Бутун мамлакат бўйлаб физикадаги Броун ҳаракати юз берди.

Алам қиладиган томони шундаки, хўжалик юритиш тартиботини нари ёқда бузишса майли экану, лекин биз темир қоида доирасидан чиқмаслигимиз шарт экан. Яна юқоридаги мисолга қайтайлик. Биз 4 миллион сўмлик зарар билан спирт олишда давом этаяпмиз. Очиғи, ўз ёғимизга ўзимиз қовурилаяпмиз. Бироқ Самарқанд ва Красногвардейск вино комбинатлари маҳсулотлари (икки миллион декалитр) оборот солиғисиз қарийб текинга жўнатилаверилаяпти. Ҳолбуки бу жўмардликка биров раҳмат демаяпти.

Тантилик қадр топгандагина керак. Афсуски, томат, қуруқ мева, майиз, сабзавот салати, қолаверса бугунги кунда ҳўл мева ва бошқа маҳсулотларни ўша байналмилалчилик нарх-навосида жўнатаётганимиз учун ҳам балли дейишаётгани йўқ. Оқибатда биз ҳамон даромадда эскича андазадан чиқолмаяпмиз. Нарх-наво юки эса иш ҳақини мажақлаб ташлаяпти. Ошкора гапни айтиш керак: нарх-наво ҳеч бир мамлакатда биздагичалик осмонга сакраган эмас. Ана шу юкни кўтармоқ учун вилоятда 2 миллион 365 минг кишига товон тўланаяпти. Давлат ёрдамидан кўз юммаймиз, лекин 890.600 ишловчига олтмиш сўмдан товон корхоналар ҳисобидан тўланмоқдаки, бу ойига 53 миллион 400 минг сўмни ташкил этмоқда. Ҳисоб-китобларга қараганда, йил охиригача бу кўрсаткич ярим миллиард сўмдан ошиб кетадиган кўринаяпти. Инчунин, корхоналарнинг молиявий аҳволи ўнгланиши даргумон бир ҳол бўлиб қолаверади.

Айтингчи, шундай шароитда молиячиларнинг қўлидан келадигани нима ўзи? Бутун ҳокимият уларда бўлсаки, бир-бирига занжирдай боғланган жамоалардан қайсиси тартибни бузса уни қулоғидан чўзиб инсофга чақирса. Бизнинг қўлимиздан келаётгани ўз ҳудудий ваколатимиз доирасида юз бераётган номаъқул молиявий ҳаракатларга кескин муносабат билдириш билан чекланаяпти. Масалан, бюджет танқислигига қарамай унинг тақсимотини бузаётган, бошқарув идораларида ортиқча сарф-ҳаражатларга йўл қўяётган, мансаб суиистеъмоллигига берилган кишилардан ўтган йили 253 киши вазифасидан четлаштирилди. 53 кишининг ҳатти-ҳаракати тергов идоралари тафтишига ўтказилди.

Таклифли талаб: иложи борича ҳаракат доирасига дадил кириш керак. Масалан «Зарафшон» ичимликлар заводида спирт тайёрлаш цехини очиш ва бировларга муҳтожликдан қутулиш мумкин. Ана шу ишнинг давоми сифатида ўзимиздан кетаётган мол-маҳсулот нархини, масалан, украиналиклар билан басмабас даражага кўтариш лозим.

Ҳар бир ҳаракат молияни соғломлаштиришга қаратилмоғи биринчи галдаги вазифаларимиздандир. Бунинг ўнлаб таянч омиллари бор. Шулардан бири — ҳотамтойликка барҳам бериш талабига мен ҳам қўшиламан. Маълумотларга қараганда, бу йил ҳам чет элга текин ёрдамимиз чакки эмас кўринади. Савол туғилади: ўтган етмиш йил давомида юкбардорлик қилавериб нима обрў орттирдик? Ахир биздан юз ўгирганларнинг аксарияти ўша ёрдам кўрганлар эмасмиди? Шу ўринда «Жавомеъ-ул-Калим» асарига ислом олими Ризоуддин ибн Фахриддин ёзган шарҳлардан бири ёдга келди. Бинобарин, «Энг аввал ўз сарфларинг ва харажатларингни тамом қил, ортганини оила аҳли ва фарзандларинг ҳожатларига сарф эт. Ундан ортса қариндош-уруғларинг ва яқинларингга сарфла» дейилади ушбу асарда. Жиддий эътироз шуки, биз имкониятга қараб яшаш доирасини мудом ёриб чиқиш, кимгадир ҳотамтойлик кўрсатиш, сохта инсонпарварлик қилиш, жамиятимиз афзалликларини чираниб намойиш этиш илинжидан бўшамаймиз. Шу боис хорижга юборилаётган хом ашё, материал ускуналаримиз ҳам импорт қиймати нархларида эмас.

Дарҳақиқат, бизнинг энг катта хатоларимиздан бири шундаки, бюджет тартиботи билан ҳисоблашмаймиз. Ҳаққу ҳалол ишлаб топилган маблағлардан мақсадга мувофиқ фойдаланилиши бюджет бўйбастининг тўкислигини таъминловчи олтин қоидани менсимаймиз. Пул топиб, ҳисобини билмаган — ўзини ҳам билмайди ёки пулни топишдан кўра уни сарфламоқ қийин, деган гаплар бор. Афсуски бизнинг вилоятда баъзан бу гаплар мағзини чақиб, кўрпага қараб оёқ узатиш шартларига мутлақо амал қилинмайди. Факт: бизда опера ва балет театри бор. Бу санъат даргоҳига йигирма беш йилдирки, товон тўлашга мажбурмиз. Жумҳуриятнингку шу давр ичида ўн саккиз миллион сўм пули театрни опичлаб сақлашга кетди. Лекин опера ва балет вилоятнинг ҳам бюджетига чанг солишдан сира чекинмаяпти. Мана, бу йил ҳам театр яна икки миллион сўм тортиб олди. Бу санъат ҳеч наф бермаяпти, деб кўринг-чи.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, молияни соғломлаштиришнинг энг кучли талаби — Иттифоқ шартномасини тезроқ имзолаш тарафдориман. Ахир бор товоғим — кел товоғим қоидасидан ким ютқизади, дейсиз. Бу — бир томони. Иккинчидан, бизда маблағларни керак-нокерак ҳар жойга сочиб юбориш одатига барҳам бериш лозим. Юқоридан фалон томонга шунча маблағ ажрат, қабилидаги буйруқлар етти эмас, етмиш ўлчаниб айтилиши керак. Учинчидан, масалан, Олмонияда корхона раҳбарлари сарф этилган капитал маблағ уч йил ичида қопланишига кафолат берадилар. У ерда раҳбар бир мартагина адашишга ҳақли экан. Агар капитал қўйилмалар йилига 33 фоиз самара бермаса, корхона раҳбари ушлаб турилмас экан. Бизда-чи? Бунинг тамоман акси. Замон сенга боқмаса, сен замонга боқ, дегандай, энди бу масала ҳам қатъият билан ҳал этилмоғи зарур. Эплаш йўқми, йиғиштириш керак — тамом.

К. ИСРОИЛОВ,
Самарқанд вилоят молия бошқармасининг бошлиғи, Ўзбекистон ССР халқ депутати.

ДЕҲҚОНЧИЛИК — САНОАТ: БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШ ЙЎЛИДА

МУВАФФАҚИЯТ ТАЪМИНЛАНГАНМИ?

Наманган районида энди Свердлов номли колхоз йўқ. Унинг меҳнаткашлари умумий йиғилишининг қарори билан хўжалик «Ижодкор» тажриба илмий-ишлаб чиқариш фирмасига айлантирилди.

— Бу шунчаки номнинг ўзгартирилиши эмас, — дейди колхознинг собиқ раиси, эндиликда эса фирманинг бош директори, СССР халқ депутати Абдураҳмон Абдураҳимов. — Фирма фақат хом ашё етиштирмайди, ундан халқ истеъмоли моллари ҳам тайёрлайди.

Масалан, ҳозир пиллани қайта ишлаш ва хон атлас ишлаб чиқаришгача бўлган тизим ишлаб турибди. Янги цех ишга туширилгач хон атлас ишлаб чиқариш саноат негизида кўчирилади.

Ҳозирча хўжалик Чортоқ пахта заводини ижарага олган. Хом ашёни қайта ишлаш натижасида олинган чигит хўжаликка қайтариб берилади. Хўжалик эса чигитдан ўз мой заводида фойдаланади.

Жамоа толани сотишдан катта фойда олди. Фирма толадан келган дастлабки уч миллион сўмни Наманганда қурилаётган бир марта ишлатиладиган шприцлар ишлаб чиқариш заводига сарфлади. «Ижодкор» раҳбарлари заводга ҳозир берилган ёрдам кейинчалик миллионлаб фойда келтиради, деб ҳисоблашмоқда.

Бу ерда қадимий халқ ҳунармандчилигини тиклашга ҳам катта эътибор беріляпти: гиламдўзлик ривожланмоқда, кулолчилик цехи ишлаб турибди. Тез орада бир вақтлар кўп етиштириладиган ва ҳозирги вақтда унутилиб кетган жўхоридан шакарли шарбат ишлаб чиқарувчи цех ишга туширилади.

Минерал сув «Ижодкор» фирмаси белгиси қўйилган дастлабки маҳсулот бўлди. Ирвадон қишлоғи ҳудудида чиққан минерал сув Семашко номли курортшунослик ва физиотерапия илмгоҳи мутахассисларининг хулосаларига кўра, асаб, юрак қон-томири, ошқозон касалликларини даволашда қўл келади. Ҳозирча Наманганадаги совуқ ичимликлар комбинати «Шифо» деб ном берилган минерал сувни шишаларга қуйиб чиқаришни ўз зиммасига олди, лекин йил охиригача «Ижодкор»да ўз заводи иш бошлайди.

Биз етиштирилган маҳсулотни шу ернинг ўзида тўла қайта ишлашга интилиб келдик. Лекин аниқ йўналишдаги ихтисослашишга амал қилиш лозим. «Ижодкор» ўзи учун танлаган йўлдан борса натура хўжалигининг янги намунаси пайдо бўлмасмикан? Бу хусусда хавотирлик пайдо бўлаётганлигининг яна бир сабаби шундаки, бу ердаги мутахассислар пахта ва пиллани тўла қайта ишлашни ўзларининг биринчи навбатдаги вазифалари қилиб қўймоқдалар.

Вилоятдаги пахта заводлари қувватларидан тўла фойдаланилмаётган бир пайтда хўжаликда ўз заводини қуриш шартмикан? Ахир замонавий пахта тозалаш заводи жуда қимматга тушади, эски дастгоҳлар ва технологияга асосланган завод эса зарур сифатли маҳсулотни ишлаб чиқара олмайди.

Пиллани қайта ишлашни охирига етказиш муддаоларини эълон қилишди. Лекин аврли газламалар ишлаб чиқариш бирлашмасининг фирма ҳудудида жойлашган цехи аста-секин ишлаб чиқаришни камайтиришга мажбур бўлмоқда. Сабаби — ходимлар етишмаяпти. Ҳозирнинг ўзидаёқ юзга яқин тўқувчи етишмайди. Шундай экан янги фабрика ишга туширилгач унда ишлашни хоҳловчилар етарли бўлишига ишонч қаёқдан келди. Хўжаликда минг гектар экинзорга 28 мингдан ортиқ аҳоли тўғри келади, шундан 5 мингдан кўпроғи меҳнатга лаёқатли. Шунга қарамай цехда ишлаш учун тўқувчилар топилмаяпти. Демак, саноатда ишлаш ҳаммага ҳам ёқавермайди.

Бундай фирма — янги иш. Одатдагидек, «Омон бўлсак — кўрармиз» дейиш мумкин. Бироқ устувор йўналишларни танлаб олишдаги бузилишлар йўлнинг бошланишидаёқ сезилиб қолса, ишни ўз вақтида ўнглаб олиш имкони бор. Шундай қилинса чиқимлар ҳам анча камроқ бўлади.

Н. ХЎЖАЕВА,
ЎзТАГ мухбири.

ТАБИАТ БОҒЛАРИ

*** ОРОЛ ФОЖИАСИ БИЛАН ЮЗМА-ЮЗ**
*** ҲАЛОКАТДАН ҚУТУЛИШГА ЎРМОНЧИЛИК ЁРДАМ БЕРАДИ**
*** СОҲИЛ ЯШИЛ ЛИБОС КИЙМОҚДА**
*** БУ ЙЎЛДАГИ ТЎҒАНОҚЛАР, МУАММОЛАР**

Қорақум ва Қизилқум оралиғида яшил йўлак бор. Бу — Хоразм. Амударё соҳилида жойлашган шу қадимий диёр дунё харитасида ўзига яраша ўринни эгаллаганлиги, илму фан хазинасини бебаҳо дурдоналар билан бойитганлиги тарихдан маълум.

Турғунлик йилларида машъаллик мақомини олган Хоразмда пахтанинг ялпи ҳосили тўрт юз минг тоннадан ошди, шоли юз минг тоннага етди. Бу фидойи меҳнатнинг самараси эканлиги аён. Ўрмонни, кўлларни йўқотиш, қум тепаликларни ўзлаштириш мушкул ва сермашаққат иш бўлса-да, одамлар куч-ғайратини, техникани сафарбар қилиб, табиат мувозанатини бузишнинг уддасидан чиқдилар...

Оқибат нима бўлди? Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш кўпайиб, хўжаликлар иқтисодий жиҳатдан ривожланди. Бу ҳисобга давлат бойиди, одамлар орасида бойлик орттирганлар, шуҳрат қозонганлар бўлди. Дастурхонга озми-кўпми барака қўшилди. Бир қарашда, бу — ғалаба. Аммо ғалаба шу даражада қимматга тушдики, табиат билан олишувларда хоразмликлар кўрган катта талафотларнинг ўрнини яқин орада қоплаш амри маҳол.

Деҳқончилик пахта яккаҳокимлиги остида қолди. Бир вақтлар Канадага беда уруғи етказиб берган ўлканинг бедачиликдаги довруғи сўнди. Боғлар, токзорлар камайди, аввалгиларга ўхшаган Хива қовуни, Ҳазорасп олмаси қолмади. Хуторларни тугатиш жазаваси авж олиб, обод қишлоқлар вайрон қилинди. Воҳа кўрки-чиройи бўлмиш гужумлар қуртга ем бўлди, дов-дарахтлар қуриди. Буларнинг ҳаммасини, жумладан тўқайларни, кўлларни, дарё соҳилидаги гўзал манзарани табиий офат эмас, одамлар ўз қўллари билан кунпая-кун қилдилар.

Ҳаммасидан ҳам мудҳиш фожиа — Орол ҳалокат ёқасига келиб қолганлигидир. Бу ҳалокатнинг олдини олиш — давримизнинг бош муаммоси, минтақадаги халқларнинг ҳаёт-мамоти масаласи эканлиги ҳаммага равшан.

Атроф муҳити зарарли моддалар билан заҳарланган, осмонни туз тўзонлари қоплаган, нафас олишга ҳаво етишмайди. Воҳа бамисоли олов ҳалқасида қолгандек. Одамларнинг сиҳат-саломатлиги издан чиқиб, хасталиклар, турли иллатлар газак олмоқда. Бундай маҳалда ёнғин ичида қолганларни қутқазиш ҳамдардлик изҳоридан, шовқин-сурондан муҳимроқ!

Чўкаётган киши чўпга ёпишади, дейдилар. Зарур пайтда ҳар қандай имкониятни ишга солиш, нажот йўлини излаш фойдадан холи эмас. Тўқайлар ва ўрмонларни қайта тиклаш, табиат боғларини бунёд этиш — ҳалокатнинг олдини олиш тадбирларидан бири, ҳавони тозалаш омили, айни вақтда тупроқда нам тўплаш, дарё қирғоқларини мустаҳкамлаш воситасидир.

Хоразм вилояти ўрмон хўжалиги раҳбарлари билан суҳбатда маълум бўлишича, дарё бўйларидаги тўқайларнинг катта қисми 1960—1980 йилларда текисланиб, экин майдонларига қўшилган. Ҳозирги вақтда чап қирғоқдаги ўрмончилик ҳудудида бор-йўғи 1.428 гектар тўқай қолган, холос.

Халқ депутатлари вилоят совети дарё қирғоқларида ўрмонларни қайта тиклаш режаларини ишлаб чиқди, вилоят партия комитети ҳаракат дастурида ҳам бу вазифа ўз ифодасини топди. Қабул қилинган қарорга мувофиқ, дарё чегараси сатҳидан давлат ва жамоа хўжаликлари ҳудудига қадар 300 метр кенгликдаги майдонни ўрмон хўжалиги ҳисобига ўтказиш лозим, деб топилди. Бунинг маъноси қирғоқ бўйлаб 200 километр узунликдаги майдонда олти минг гектар тўқайзор яратиш демак. Яшил белбоғнинг эни келажакда 500 метрга етказилса, нур устига нур бўларди. Қўшни Қорақалпоғистонда шундай режа асосида амалий иш бошланди.

Хўш, ҳаётий муҳим аҳамиятга молик қарор қандай бажарилмоқда? Ҳазораспдан Гурланга қадар қирғоқ бўйлаб қилган сафаримиз вақтида шу саволга жавоб изладик, ибратли ишлар билан бирга, аянчли манзараларга ҳам дуч келдик.

Боғот, Хонқа районларидаги дарё қирғоғига туташ ерларда 450 гектар тўқай барпо қилинмоқда. Тўранғи, жийда каби ёввойи дарахтлар, шунингдек мевали ва манзарали дарахт кўчатлари бўй чўза бошлаган. Ўрмончилар сулоласидан етишган мутахассис Пўлат Матёқубов кўчатларнинг парвариши, соғлом ўсиши ва муҳофазаси йўлида чинакамига жон куйдираётганлиги кўриниб турибди.

Урганч, Янгибозор районлари чегарасига туташган қирғоқда Қақрали ўрмон хўжалигини тиклаш борасида режали иш олиб борилмоқда. Бу ерда 315 гектар тўқай бунёд қилиняпти. Тажрибали, ишбилармон ўрмончи Эрка Юсуповни табиат боғларининг миришкори деса бўлади. Ҳар туп кўчат унинг меҳри ва ардоғи туфайли кун сайин ривож топмоқда. Соҳилда пайдо бўлган умидбахш куртакларни кўриб, ўз касбини севган оқибатли кишиларнинг эзгу ишларидан мамнун бўлдик. Шох-шаббадан қилинган чайлада бир пиёла чой устида улар билан отамлашдик. Ноғоҳонда булбул сайраб қолди.

— Кўрдингизми, тўқай бор жойни қушлар дарров топиб олишади. Булбул, қирғовул, қалхат, бедана ва бошқа қушлар қайтиб келди. Қуён, чиябўри, тулки, бўрсиқ каби ҳайвонлар ҳам пайдо бўлди. Энг муҳими, уларни ҳуркитмаслик, болалаши ва кўпайишига шароит яратиш, милтиқ ва болта кўтарган кишини, тракторни бу ерларга яқин йўлатмаслик, хулласи калом, тўқайни қўриқхонадек авайлаб асраш лозим, — деди ўрмончилардан бири.

Тўғри гап. Табиатнинг одамдан яқинроқ дўсти ва ҳимоячиси йўқ. Лоқайдлик, бепарволик ҳукм сурган жойда эса унга одамдан хавфлироқ, шафқатсизроқ душман ҳам йўқ. Ахир, наботат ва ҳайвонот оламида нимаки йўқотилган бўлса, уларнинг бошига етган ўзимиз-ку!

Бир вақтлар жаннатга қиёс қилинган гўзал воҳанинг аввалги қиёфасини тиклаш, яланғоч ўлкага яшил тўн кийдириш борасида бошланган ҳаракат дастлабки қадам, холос. Шу кунларда дарё бўйларида сайр қилган киши кўзни қувонтирадиган баъзи ишлар билан бир қаторда қабул қилинган қарор ва белгиланган режаларни рўёбга чиқаришда сусткашлик ва масъулиятсизликка йўл қўйилаётганлигининг ҳам гувоҳи бўлади. Эскича фикрлашдан воз кеча олмаган, табиатнинг бузилган мувозанатини тиклашдан, келажакни ўйлашдан кўра, бугунги моддий манфаатни, беш кунлик фойдани афзал кўраётган калтабин раҳбарлар учраб турибди. Улар дарё бўйида тўқай учун ажратилган, ўзларига тегишли бўлмаган ерларга кўз олайтирмоқдалар, шу майдонларни пахта, маккажўхори, шоли, полиз экинлари билан банд қилиб, ўрмончиларга йўл бермаётирлар.

Ҳазорасп районига қарашли хўжаликлар қирғоқ ўрмончилигига ажратилган 358 гектар майдоннинг анчагина қисмини ўзбошимчалик билан эгаллаб олишган. «Коммунизм» жамоа хўжалигининг Раҳимбой Матмуродов, Нурулла Жуманиёзов бошлиқ бригадаларига тўқайга кириш, экин экиш учун ким йўл очиб берганлигини аниқлаш қийин бўлди. Бригада бошлиғи Олим Қурбоновга тўқайда бедапояни 20 гектарга етказиш учун ким имконият яратиб берди? Катталардан изн бўлмаса, бундай ишга қўл уриш осон эмас. Жамоа хўжалиги раҳбари Машариф Бобожонов тўқайга ўт кетганига ачинмайди, унга пахта бўлса бас. Ленин номли жамоа хўжалиги раиси Қ. Матёқубов ўрмон хўжалигидан 16 гектар ерни шартнома асосида олиб, тут эктирди-ю, ёш ниҳоллар парваришини ўз ҳолига ташлаб қўйди. Фрунзе номли, «Партия XXI съезди» ва «Ленинград» жамоа хўжаликлари ҳам тўқайни хомталаш қилишда улушдан бўш қолмадилар. Ҳар тарафдан бўлаётган ҳамладан ва шум оёқлардан тўқайнинг ҳам қарич ерини муҳофаза қилишда Ҳазорасп ўрмон хўжалиги раҳбари Қосим Тиллаевда қатъият ва қатиққўллик етишмаётир. Унинг ҳотамтойлиги тутиб 14 гектар ерни Туямўйинга қарашли кўчма механизациялашган калоннага фойдаланиш учун берганига нима дейсиз?

Гурлан районидаги Киров номли ва «Коммунизм» жамоа хўжаликларининг ерлари бир тарафдан дарё билан чегарадош. Қирғоқ этакларида деҳқончилик қилаётган бошқа хўжаликлар ҳам бор. Аммо жамоа хўжаликлари ўз тасарруфларидаги ерлар билан чекланиб қолмай, ўрмон хўжалиги ихтиёрига ўтказилган 480 гектар майдоннинг анчагина қисмини ўзаро тақсимлаб олишди. Дарё каноридаги деҳқончиликдан кўтарилган хирмонлар Киров номли ва «Комминизм» жамоа хўжаликлари раислари Қурбиёз Йўлдошев ва Йўлдош Сафарбоевларга даромад манбаи бўлиб кўриняпти-ю, аммо ўғил-қизларининг эртаги куни ҳақида ўйлаб кўришмаяпти. Яшаш учун фақат ҳамён эмас, тоза ҳаво ҳам зарурлигини, ўсимликлар дунёси ҳавони тозалаб туришини тушунмоқ учун катта ақл керак эмас-ку. Ўрмон хўжалигига тегишли ерга кимдир суқилиб кириб 18 гектар беда эккан экан. Бедапояни сув босиб, ҳосил нобуд бўлибди.

— Бедани биз эккан эдик. Сарф қилинган уруғлик ва меҳнат ҳаражати куйиб кетди. Афсус-надоматдан не фойда! — деди Алишер Навоий номли жамоа хўжалиги раиси Қурол Маткаримов ўзи бошлаган ишнинг охири сароб бўлганлигидан фиғони чиқиб.

Гурлан район давлат-ширкат агросаноат уюшмаси раиси Тожибой Ортиқов қатор хўжаликлар раҳбарларининг соҳилда тўқай бунёд қилишга тўғаноқ бўлаётганликларидан бехабар эмас, албатта. Балки у бугун дарё бўйидаги экинларни оралаб, ҳосилнинг чўғидан хушнуд бўлаётгандир. Бироқ ўрмон ҳисобига бойишнинг охири яхшиликка олиб келмаслигини англаб етиш вақти келди.

Хоразмда тўқайни ҳазм қилиш эвазига қад ростлаган давлат хўжаликларидан бири — Янгибозор районидаги «Россия» совхози. Бу ерда дарё қирғоғида қолган-қутган тўқайга хуруж ҳали ҳам тўхтагани йўқ. Соҳил бўйлаб беш километр узунликдаги ерларда ўрмон хўжалиги чегараси бузилган. Ўрин Нуруллаев, Бекберган Абдуллаев ва бошқа пудратчилар тўқай ҳудудида 15 гектар майдонга шоли экканлар, тўқайнинг ерини тортиб олган совхоз раҳбарлари бу хил ҳатти-ҳаракат одамлар саломатлигига қасд қилиш билан тенг эканлигини қачон тушунишар экан?

Биз юқорида соҳил ўрмончилиги хусусида сўз юритдик. Кейинроқ бу мавзуга қайтиб, қум этакларида, Тупроққалъа ва чўл ҳудудида ўрмончиликнинг аҳволи ва истиқболи тўғрисида фикр олишиш ниятидамиз.

...Хоразмлик машҳур ўрмончи Отажон Қушмон қарийб бир аср умр кўриб, оламдан ўтганига кўп вақт бўлмади. Отахон ҳузурида кейинги дафъа бўлганимизда, кексалик унга ўз таъсирини ўтказганлиги, бетоблик сезилиб турарди. Ўрмончиликнинг тақдири ҳақида сўз очилганда, отахон сергакланди ва жиддий қиёфада деди:

— Саксон йил тўқай ораладим. Қақрали тўқайидаги ҳар бир гўша, ҳар туп дарахт мен учун азиз. Эккан кўчатларим сони юз мингтадир, кўпроқдир. Минг туп ниҳолни экиб ундирган кишини жаннати дейдилар. Илоҳи рост бўлсин.

Жумҳурият раҳбари Усмон Юсупов таклифи билан яратилган боғ, бир неча гектар тўқай ва оиласи яшаб турган уй отанинг илтимоси билан бузилишдан омон қолган. Ҳозир шу ерда Хоразм Давлат педагогика олийгоҳининг саломатлик ва дам олиш маркази ўрнашган. Яхшидан боғ қолади, деганлари шу-да!

Кекса ўрмончи айтганидек, тўқайнинг ўрни билиниб, қадри ўтганлигини энди ҳис қилиб турибмиз. Ҳозир ҳам кеч эмас. Табиат боғларини бунёд қилиш савоб иш, ҳаётий зарурат эканлигини хоразмликлар англаб етдилар. Бу жабҳадаги режаларни изчиллик, қатъиятлик билан амалга ошириш вақти келди.

Фозил ЗОҲИД,
СССР Ёзувчилар уюшмаси аъзоси.
Абдулла СОБИР,
СССР Журналистлар уюшмаси аъзоси.

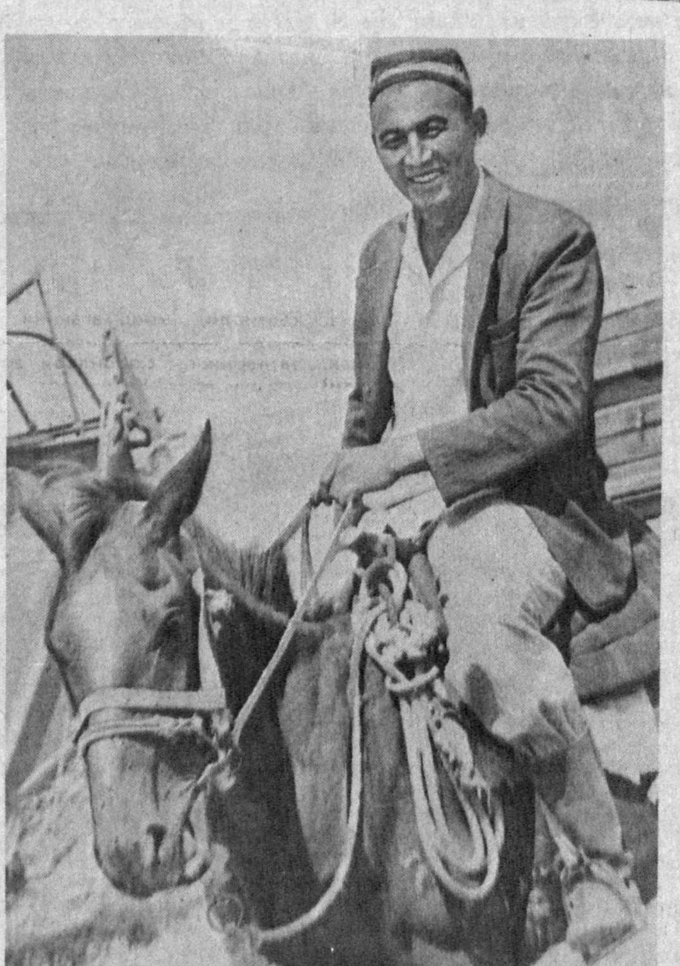

Тулпор минган бу йигитни танийсизми? Ахир у «Бахмал» давлат хўжалиги дончилик бригадасининг фаол аъзоларидан-ку. Аслида мана шундай заҳматкаш одамлар меҳнати туфайли дастурхонимиз тўкин.

СУРАТДА: Абдуҳамид ака Ўсаров ўз даласида.

З. ИМОМНАЗАРОВ олган сурат.

ҚИШДА ҲАМ МЕВА БЎЛАДИ

Термизда Сурхондарё вилоятидаги энг катта сабзавот омбори қурила бошланди. Унда вилоят хўжаликларидан умумий овқатланиш трестига етказиб берилаётган боғ ва полиз маҳсулотларидан минг тоннагача сақлаш мумкин.

Иншоотнинг умумий қиймати бир миллион сўмдан ортиқ. Уни самарали музлатиш ускуналари ва шамоллатиш тизимлари билан жиҳозлаш, оғир меҳнат талаб қиладиган жараёнларни механизациялаш назарда тутилган. Буюртмачилар бу қадар кўп сарф-ҳаражатга рози бўлдилар. Чунки улар ҳозир бундан ҳам кўпроқ нарса йўқотишмоқда. Ҳар йили неча ўнлаб тонна мева ва сабзавот маҳсулотлари сақлаш учун яроқсиз мослама хоналарда, ер тўлаларда, омборларда чириб кетмоқда. Бозор муносабатларига ўтиш ва нарх-наво кескин кўтарилаётган шароитда бундай исрофгарчиликка йўл қўйиб бўлмайди.

Омборхона келаси йилда ишга туширилиши мўлжалланган. Шундай қилиб, келаси қиш фаслида вилоят марказининг ошхоналари ва қаҳвахоналарида янги сабзавот маҳсулотлари ва мевалар етарли бўлади.

(ЎзТАГ мухбири).

ТЕГИРМОННИНГ ҚУВВАТИ ОШАДИ

Қўқон дон маҳсулотлари комбинатининг тегирмонига 15 та ун тортадиган дастгоҳ ўрнатилди. У ускуналар Швейцария берган рухсатнома асосида мамлакатимизнинг мудофаа корхоналарида тайёрланган ва юқори унумдорлиги билангина эмас, айни вақтда фойдаланишда қулайлиги, тузатиш осонлиги билан ҳам ажралиб туради.

Бу ерда бошланган таъмирлаш ишлари чоғида ишлаб чиқаришни бошқариш учун электрон пульт ишлатиш ҳам режалаштирилган. Бу пульт барча технология жараёнлари аниқ бажарилишини таъминлайди ҳамда ходимларнинг кўпчилигини бир хил самарасиз меҳнатдан халос этади. Ишнинг умумий ҳажми эса уч миллион сўмни ташкил этади. Комбинатда тегирмон саноатини тўла такомиллаштириш режалаштирилган. Бу ерда тегирмон 20 йилдан бери ишлаб келяпти ва шу вақт ичида ҳам маънавий, ҳам жисмоний жиҳатдан эскириб қолди.

Бу тадбирлар тегирмон пишиқ-пухта ишлашини таъминлайди ҳамда унинг бир кунлик қуввати 50 тоннага кўпаяди. Айни вақтда созловчилар ва монтажчиларга жуда оз муддат берилган, октябрнинг дастлабки кунларидаёқ корхонада маҳсулот яна ишлаб чиқарила бошлайди.

(ЎзТАГ мухбири).

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ГАР ХАСМ ЖАФОСИДИН САРАНДОЗ ЎЛҒУНГ,
ДОИМ ТААБУ АЛАМҒА АНБОЗ ЎЛҒУНГ,
СЕН ЛУТФ ЭТИБ АГАР НАВОСИЗ ЎЛҒУНГ,
БУ ВАЖҲ БИЛА АНГА САРАФРОЗ ЎЛҒУНГ.

БИР ЮЗ ЭЛЛИК МИНГ ДОЛЛОРЛИК СОВРИН КИМГА НАСИБ ЭТАРКИН?

Самарқандда Улуғбек номли маданий марказни барпо этиш юзасидан эълон қилинган энг яхши меъморий ғоялар танловига турли мамлакатлардан етти юздан кўпроқ лойиҳа тақдим этилди. Жаҳондаги етакчи меъморлардан ташкил топган халқаро ҳакамлар ҳайъати ишга киришди. У энг яхши лойиҳалардан бештасини танлаб олиши керак.

Танловни Самарқанд шаҳар ижроия комитети таъсис этган, Оғахон номли халқаро маданий марказ, СССР ва Ўзбекистон меъморлар уюшмалари унинг мутасаддиларидир. Ижодий беллашув қатнашчиларига ўзларини кўрсатиш учун катта имконият берилди: Улуғбек маркази учун танланган майдон шундайгина кўҳна Регистоннинг ёнидадир. Ғолиблар учун 150 минг доллар миқдорида соврин жамғармаси белгиланган. Бундан ташқари улар Совет Иттифоқи бўйлаб ўн кунлик сафар қиладилар.

Ҳакамлар ҳайъати танлов якунларини октябрь ойида эълон қилиш ниятидадирлар.

ЎзТАГ.

ЛУҒАТ

МУНҲАСИР — қарашли, боғлиқ, хос, мансуб, маҳдуд.
МУНҲАТ — паст, қуйи.
МУНҲИЙ — хабар берувчи, даракчи.
МУОВАДАТ — қайтиш.
МУОРАЗА — баҳс, баҳслашиш, мубоҳиса.
МУОСИЙ — гуноҳкор.
МУОСИР —замондош, асрдош.
МУОТАБ — таъқиб қилинган, таънага дучор бўлган.
МУОХАЗА — итоб, таъзир, жазолаш, кетига тушиш, суриштириш.
МУОШИР — ҳамдам, мусоҳиб, ҳамсуҳбат.
МУРАББАЪ — тўртлик, тўрт бурчакли, квадрат.
МУРАВВАҚ — тиниқ, зилол, варақланган, бойитилган, тўлдирилган.
МУРАВВАҲ — салқин, баҳаво, руҳафзо.
МУРАЗО — касаллар, касал бўлганлар.
МУРАССАЪ — қимматбаҳо тошлар билан безалган.
МУРАССАЪПЎШ — қимматбаҳо кийимларга ўранган.
МУРАТТАБ — тартибланган, тартибга солинган, комил, мукаммал.
МУРАТТАБЛИҒ — тартиблилик, тартибга тушганлик.
МУРАФФАҲ — осуда, ором, хурсанд, хушдил.
МУРАҚҚАЪ I — дарвешлар киядиган қуроқ тўн, жанда.
МУРАҚҚАЪ II — ямалган.
МУРАҚҚАЪПЎШ — жанда кийган, дарвешона кийинган.
МУРАҒҒИБ — рағбатлантирувчи, шавқ-завқ берувчи.

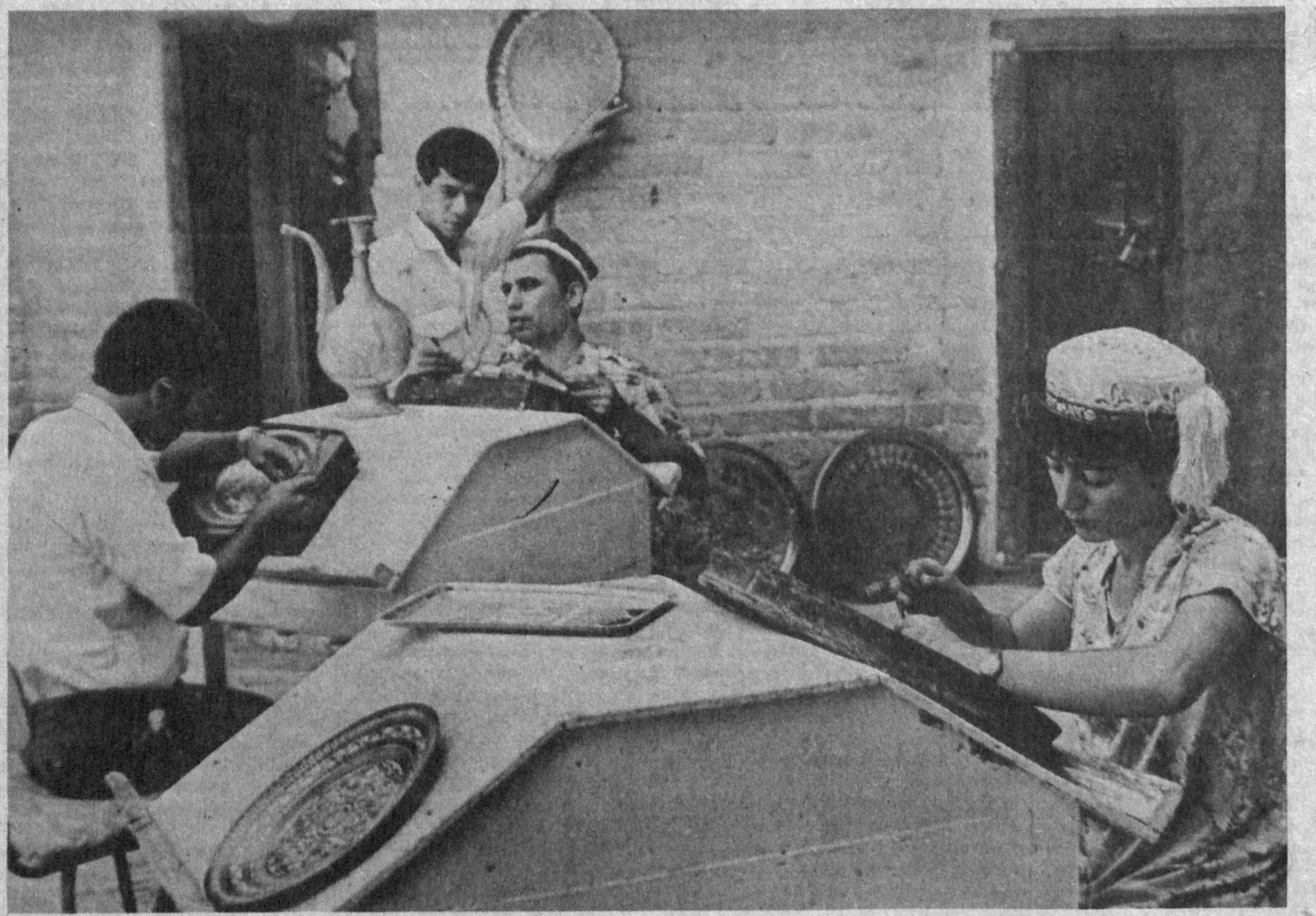

Бухоро шаҳар маҳалий саноат комбинатига 1990 йилда асос солинган. Унинг асосий мақсади аҳолини иш билан таъминлаш ва элимизнинг унутилиб кетаётган ҳунармандчилигини қайта тиклашдан иборатдир. Шу кунларда комбинатда тикувчилик, ипакдан турли хил матолар тўқиш, ширинликлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Айниқса мисдан тайёрланаётган чиройли халқ истеъмоли буюмлари дилларга қувонч бахш этади.

СУРАТДА: усталар Фароғат Ғуломова, Рашид Файзиев, Нуриддин Тўев, Бахшулло Жумаевларни кўриб турибсиз.

В. МИРОШНИЧЕНКО олган сурат.

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги диққатига

ЯХШИСИНИ ОШИРИБ, ЁМОНИНИ ЯШИРАЙЛИК

Дардни иситмаси ошкор қилади, дейдилар. Лекин ҳеч жойда биздагичалик дардга қарши эмас, аксинча, иситманинг хуружига қарши курашилмаса керак. Тарки одат амри маҳол, дегандай, мадорсиз одамнинг рангига қараб, ўлмаса яхши бўлиб кетар, андишасидаги ҳиссизлик ҳали-ҳамон давом этмоқда. Мен бу гапни сўз ўйини қилиб эмас, аламу армондан айтаяпман. Гап шундаки, қайта қуришнинг олтинчи йили остонасида туриб ҳам айрим ҳолларда турмушимизнинг ёмонини яшириб, яхшисини ошириб айтишдан ўзимизни тийиб туролмаяпмиз.

Ўтган йили вилоятимиз, қолаверса республикамиз анжуманлари минбарларидан қуйидаги гаплар такрор-такрор янгради: барча районлардаги соғлиқни сақлаш муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлашга амалий ёрдам кўрсатилди; турли дардга чалинган болалар учун 300 ўринли касалхона, кўплаб соғломлаштириш бинолари қурилиши ниҳоясига етказилди. Қишлоқ жойларида 7 шифохона, 12 врачлик амбулаторияси, 24 фельдшерлик-акушерлик даволаш маскани барпо қилинди ва ҳоказо, ҳоказо.

Бу каби рақамлар қувончидан энтикиш керакдир, эҳтимол. Лекин саноат корхоналаридан биридаги йиғинда ишчи аёл айтган бир гап мени шошириб қўйди. У: «Фалонта касалхона қурдик, деб эмас, аксинча, дардга чалинаётганлар камайгани учун шунчасини қисқартиришга тўғри келаяпти, дея мақтаниш керак», — деди. Бу сўзлар зардали бўлса-да, ҳақ!

Хизмат тақозоси билан, шаҳар корхоналарига, район хўжаликларига мунтазам чиқиб тураман ва аёлларнинг меҳнат шароити билан қизиқаман. Шунга имон келтирдимки, Максим Горькийнинг, аёлларсиз социализмни амалга ошириб бўлмаслигини тушуниб олмоқ ва ёдда сақламоқ зарур, деган даъвати юки уларни чинданда эзиб ташлаган. Ёзувчи билан баҳслашиш фикридан йироқман. Зеро, бу ҳеч нарсани ўзгартирмайди ҳам.

Лекин армоннинг алами шундаки, аёлларимиз тенг ҳуқуқликнинг маданий-маънавий даврасига эмас, жисмоний меҳнат-машаққат жабҳасига кириб бордилар. Социологлар сўровларининг натижасига кўра, аёлларнинг ҳар беш нафаридан бири, агар оиласида моддий қийинчилик бўлмаганида, корхонага югуришдан уйда бола тарбияси билан машғул бўлишни афзал кўраркан. Бундай шарт-шароит биз учун ҳали узоқ вақт орзулигича қолиб кетиши тайинга ўхшайди.

Масалан, вилоятимиз енгил саноат корхоналарида 19.859 нафар киши ишламоқда. Шундан 15.265 нафари хотин-қизлардир. Уларнинг ўртача ёши 35 да. Мавжуд 8 корхонадан атиги учтасидагина наридан-бери меҳнат шароити яратилган. Бор-йўғи 150 хотин-қиз иш кунининг қисқартирилиши ҳуқуқидан фойдаланмоқда. Шойи тўқиш бирлашмасида 525, «8 Март» тикувчилик бирлашмасида эса 600 нафар онанинг қўли ишдаю кўнгли боласида. Чунки боғча етишмайди, борларида ўрин оз.

Пахтакор, сабзавоткор, боғбону чорвадор, тамакикор, қишлоқ аёлларининг аҳволи уларникидан юз чандон оғир бўлса бордирки, енгил эмас.

Доимий комиссиямиз аъзолари бўлмиш халқ депутатлари билан меҳнат корхоналаридаги шарт-шароитларни яхшилаш масалалари юзасидан баҳслашиб турамиз. Аҳволнинг-ку бўлари бўлган, шундай эса-да, ақалли зиғирча нафимиз тегармикин, дея бир қанча талаб ва таклифлар кўтариб чиқмоқчи бўламиз. Лекин яна бир қатор сабаблар мақсад-муддаомизга тушов келади. Энг ёмон оғриқ шундаки, бизда инсон омили деган тушунча маъниси англаб етилганича йўқ. Мен шундай тушунаман: инсон омили унга кўрсатиладиган меҳр-оқибат ва ғамхўрлик даражаси мезони билан ўлчанади. Давлат буюртмаси, дея режа отига қамчи босиш билан инсон омилини кўтариб бўлмайди. Аксинча, биринчи талаб қанчалик ўрнига қўйилса, меҳнат самараси шунга яраша бўлади.

Масаланинг иккинчи жиҳати бизда табобатга пул сарфлашда азалдан қолдиқ принципи ҳукм суриб келаётганидадир. Масалан, аҳоли жон бошига тиббий хизмат кўрсатиш бўйича вилоятимиз узоқ йиллардан буён жумҳурият кўрсаткичидан 25—30 фоиз орқада қолмоқда. Ўтган йили 54 сўмдан ошмади. Ёки фельдшерлик-акушерлик пунктлари, врачлик амбулаторияларининг ихтиёрига бериладиган арзимас садақаларни олиб кўрайлик. Сир эмас: ана шундай табобат даргоҳлари ҳар уч ой давомида бор-йўғи 30—40 сўм маблағ билан кун кўрадилар. Юз нафардан минг нафаргача кишига хизмат кўрсатадиган жойларда бу пул нима бўлади, киши ҳисобига ойига 1,5—2 тийиндан ми?

Мен аҳоли жон бошига кўрсатиладиган тиббий хизматнинг пулли даражаси бутун жумҳурият бўйича энг юқори кўрсаткичда баравар белгиланиши керак, деб ҳисоблайман. Соғлиқни сақлаш муассасаларини маблағ билан таъминлашнинг ягона имкони маҳаллий советлар қўлида экан, бу йўналишдаги қолдиқ принцип қоидасига барҳам бериб, таъминотни кучайтириш ёки табобат масканларини уларнинг ўз эгалари ихтиёрига ўтказиш ҳам кескин зарурат эканлигини таъкидламоқчиман. Жумҳурият Соғлиқни сақлаш вазирлиги бу масалаларга қайтиб, ҳукумат ва вилоятлар ижроия комитетлари билан тезроқ ечим топиши керак.

Мен яна бир масалага тўхтаб ўтмоқ шарт деб ҳисоблайман. Гапнинг тўғриси, Соғлиқни сақлаш вазирлигининг иш доираси табобат муассасалари фаолиятини назорат қилиш, кадрлар танлови ва машина тақсимотидан нарига ўтмаяпти. Ҳолбуки, ўзининг барча хонадони рўзғорини бутлаш, шифокор аҳли ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя этиб, уларга ғамхўрлик кўрсатишда вазирликнинг ўрни алоҳида сезилиб туриши керак. Жиддий бир масала: шифокорларнинг ойлик маошини кўпайтириш талаби кўтарилди. Вазирликдан билдирилишича, маҳаллий советлар томонидан маблағ ажратилсагина бу талаб қондирилиши мумкин. Шу масалада халқ депутатлари вилоят совети ижроия қўмитасининг молия бошқармасида бўлдим. Қанчалик тортишмайлик, маблағ унмади. Врачларимизнинг 40 фоизи 150—160 сўм маошга бир ярим ставкада ишламоқда. Юқоридаги масалани ҳал қилиш учун вазирлик ўзида на журъат, на имконият тополди.

Ҳа, дард кўпу дардкаш кам. Шундай экан, энди бизда ҳаммаси яхши, бу ёғи яна зўр бўлади, қабилидаги ошириб гапиришларга чек қўйиб, ёмонни ҳам яширмаслик йўлига ўтишимиз керак. Яна шарт шуки, ҳақли эътирозлар тўғри тушунилиб, уларга адолатли ва амалий мадад жавоблари берилмоғи лозим. Акс ҳолда қуруқ гап дардларимизга дармон бўла олмайди.

Шаҳодат СОДИҚОВА, халқ депутатлари Самарқанд вилоят кенгашининг соғлиқни сақлаш, оналик ва болаликни муҳофаза этиш, ветеранлар ва ногиронларнинг ҳуқуқлари бўйича доимий комиссияси раиси.

РЎЗНОМАЛАРДА, ТЕЛЕВИДЕНИЕ ВА РАДИО ЭШИТТИРИШЛАРИДА СОВЕТ ХАЛҚИНИНГ УЛУҒ ВАТАН УРУШИДА ҚОЗОНГАН ҒАЛАБАСИНИНГ 50-ЙИЛЛИГИ МУНАСАБАТИ БИЛАН ҲАРБИЙ-ВАТАНПАРВАРЛИК МАВЗУСИНИ ЖУДА ЯХШИ ЁРИТГАНЛИК УЧУН БУТУНИТТИФОҚ ТАНЛОВИ ТЎҒРИСИДА

НИЗОМ

СССР Қуролли Кучлари Бош ҳарбий-сиёсий бошқармаси билан СССР ДОСААФ Марказий Комитети совет халқининг Улуғ Ватан урушида қозонган ғалабасининг 50 йиллигига тайёргарлик кўрилаётганлиги муносабати билан ҳарбий-ватанпарварлик мавзусини жуда яхши ёритганлик учун «Ворислар» шиори остида Бутуниттифоқ танлови эълон қилади.

Рўзномалар, телевидение ва радио таҳририятларининг танловдаги иштироки қуйидаги йўналишлар бўйича баҳоланади:

— Совет халқи ва унинг Қуролли Кучларининг Улуғ Ватан урушида қозонган ғалабасининг манбалари, ҳарбий анъаналар, ватан ҳимоячиларининг жасорати;
— СССР Қуролли Кучлари турмуши ва фаолиятини ёритиш, ҳарбий хизмат обрўсини ошириш;
— ҳарбий ислоҳотнинг бориши, қўшинлар ва флот кучлари тайёргарлигини такомиллаштириш;
— армия ва Флотда ўқув-тарбия жараёнидаги илғор тажриба, ҳарбий жамоаларда ошкоралик ҳамда демократиялашни ривожлантириш;
— Қуролли Кучларда хизмат қилишнинг байналмилал тусда эканлиги, турли миллат жангчиларининг дўстлиги ва ўзаро ёрдами;
— ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уни ҳарбий хизматга тайёрлаш;
— ҳарбий хизматчилар ва улар оила аъзоларининг ижтимоий-ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоялланиши;
— заводлар, фабрикалар, совхозлар, колхозлар, ўқув юртлари ва ташкилотлари жамоаларининг қисмлар ҳамда кемалар билан оталиқ алоқалари, жангчиларнинг мактаблар, ҳунар-техника билим юртлари, болалар уйларини оталиққа олиши, уларнинг меҳр-мурувват тадбирларидаги иштироки.

Танловда республика, ўлка, шаҳар рўзномалари, телевидение ва радио эшиттириш таҳририятлари қатнашишлари мумкин.

Танлов ғолиблари учун 12 та мукофот белгиланган:
— битта биринчи мукофот: 1000 сўм;
— тўртта иккинчи мукофот: 600 сўмдан;
— еттита учинчи мукофот: 300 сўмдан.

Ғолибларни рағбатлантиришга сарфланадиган харажатлар танлов таъсисчилари маблағлари ҳисобидан теппа-тенг ҳисса қўшиш йўли билан қопланади. Мукофотга сазовор бўлган таҳририятлар СССР Қуролли Кучлари Бош ҳарбий-сиёсий бошқармаси билан СССР ДОСААФ Марказий Комитетининг ёрлиқлари билан ҳам мукофотланадилар.

Таҳририятларга бериладиган мукофотлар таҳририятларнинг ходимларини, ҳарбий-ватанпарварлик мавзусида ёзувчи энг фаол штатсиз муаллифларни рағбатлантиришга мўлжалланган ва уни таҳрир ҳайъатлари тақсимлайдилар.

Ҳакамлар 1991 йилнинг августидан 1995 йилнинг мартигача матбуотда эълон қилинган ёки телевидение ва радио орқали эшиттирилган материалларни танловга қабул қиладилар. Мақолалар альбомга жойлаштирилган бўлиши керак. Унга таҳририятнинг ҳарбий-ватанпарварлик мавзуси юзасидан олиб бораётган ишлари тўғрисида қисқа изоҳнома илова қилинади.

Материаллар қуйидаги манзилга: **123826, Москва шаҳри, ГСП, д-317, Хорошевское кўчаси, 38, «ТАНЛОВГА»** деган белги билан «Красная звезда» рўзномаси таҳририятига юборилади.

ТАЛАБАЛАРГА МАХСУС СТИПЕНДИЯЛАР

«Совпластитал» Совет—Италия қўшма корхонаси ҳар бири 200 сўмдан йигирмата махсус стипендия белгилади. Ўзбекистон учун долзарб муаммоларнинг бири — қуёш энергиясидан фойдаланиш масалалари билан шуғулланадиган Тошкент олий ўқув юртларининг талабалари бу пулни давлат стипендияларига қўшимча тарзда оладилар.

Хорижий хизмат сафарларимдан бирида қуёш энергиясини қўллаш тизимини яратган голландиялик олимларнинг қизиқарли ғоялари билан танишиб чиқдим. Ердан оқилона фойдаланишга доир илмий таклифлар ҳам қизиқарли эди, — дейди «Совпластитал» бош директори А. Мелкумов. — Ўзбекистонлик ёш олимларнинг шунга ўхшаш ишланмаларидан қуёшли энергиянинг қўшимча манбаларини вужудга келтириш, республика аҳолисини таъминлаш ҳамда хорижий мамлакатларга юбориш мақсадида сабзавотлардан йил бўйи ҳосил етиштириш ва гул парваришлашнинг маълум бир тизимини яратиш имконини берган бўлур эди. Бундай тизим Голландияда кенг амалга оширилмоқда. Корхонамизнинг махсус стипендиялари ана шу мураккаб муаммони ҳал этишга киришадиган талабаларга берилади.

Бу Совет—Италия корхонасининг фаолиятида меҳр-мурувват тадбирлари анъанага айланди. У республикамизнинг турли хил хайрия жамғармаларига фаол ёрдам кўрсатиб келмоқда.

Н. ПОЛЯНСКАЯ.

ҚИШЛОҚДА ҲОВЛИ ТЎЙЛАРИ

Наманган вилоятидаги Калинин номли давлат хўжалигида истиқомат қилаётган ўн тўққиз оила шинам ва файзли ҳовлиларга кўчиб ўтиб, ҳовли тўйларини ўтказадилар. Бу уйларни «Наманган сув қурилиши трестининг 3-кўчма механизациялашган колоннасининг мутахассислари тез ва соз қуриб битказдилар.

Бинокорлар бу уйларда яшовчиларнинг барча талаб ва истакларини инобатга олдилар. Ҳар бир ҳовлида хўжаликбоп хоналар, ер участкалари бор. Уйларнинг ҳаммаси ичимлик сув билан таъминланган, газлаштирилган ҳам табиий газда, ҳам ёқилғининг бошқа турларида ишлай оладиган иситиш қурилмалари билан жиҳозланган.

ЎзТАГ.

Илму фанда қайта қуриш

ҚАЙ БИРИ МАЪҚУЛ

Маълумки, ўқувчиларнинг ёзма саводхонлигини аниқлаш учун турли усуллардан фойдаланилади. Чунончи, улардан бошланғич синфлардан бошлаб, то мактабни битириб кетгунларига қадар диктант, баён, иншо, савол-жавоб қабилидаги турли ёзма ишлар олинади.

Диктант ёзма ишнинг бошқа турларига нисбатан ўқувчининг фикрлашию, саводхонлигини аниқлашда, агар айтиш жоиз бўлса, юзаки усулдир. Чунки диктантда ўқувчининг тиниш белгилари, тилнинг фонетик ва грамматик хусусиятлари бўйича олган билимларини зудлик билан синовдан ўтказилади, холос. Ана шу тезликка мос фикрлаш орқали бир вақтнинг ўзида ўқувчилар саводхонлиги ва фикрлаш қобилиятининг қай даражада эканлиги синалади.

Тўғри, диктант ҳам ёзма ишнинг бошқа турлари қатори чуқур фикр қилишни талаб этади. Бироқ бундай чуқур фикрлаш қай йўсинда, қай ҳолатда рўёбга чиқиши масаласи она тили таълимида муҳим аҳамият касб этади. Масаланинг шу жиҳати ўқувчиларнигина эмас, умуман зиёлиларнинг ёзма саводхонлигини белгилашда ҳам муҳим омилдир.

Диктантда олий маълумотли зиёли, ҳатто ўткир филологлар ҳам у ёки бу ҳолатда хатога йўл қўйишлари мумкин. Буни уларнинг пунктуацион, фонетик ва грамматик қонуниятларни чуқур билмасликларидан деб баҳолаш ўринли эмас. Ваҳоланки, диктант бундай хатони, «механик» нуқсонни кечирмайди.

Диктант матнлари ўз руҳиятига кўра енгил, ўрта ва оғир бўлиши мумкин. Тиниш белгилари кўпроқ иштирок этган оддий матнлардан ташкил топган диктант енгил, пунктуацион белгилар меъёрида қатнашиб, махсус сўз, атама ва сўз бирикмалари иштирок этганлари ўрта ва шу талабларга қўшимча равишда кўчирма ҳамда муаллиф гаплари қатнашган, кўпроқ ўзлашган сўзлар иштирок қилганлари оғир ва мураккаб диктант ҳисобланади. Диктантнинг бундай кўриниши ёзма иш жараёнида ўқувчию талаба ва олий маълумотли кишини ҳам ўйлантириб қўяди. Бундай ҳолатда аълочи ўқувчи ҳам, абитуриент ҳам тиниш белгилари товуш ва қўшимчалар, сўз ва сўз бирикмалари ҳамда сўз қўллаш бобида хатоликларга йўл қўйиши — нотўғри ёзиб қўйиши мумкин.

Шундай экан, ёзма ишнинг диктант турини қўллаш орқали олий ўқув юртига кирадиган ёшларнинг саводхонлиги, чуқур билими, фикрлаш қобилиятини тўла синаб бўлмайди. Олий ўқув юртларига кирувчилардан ёзма иш турини диктант ўтказиш йўли билан эмас, балки иншо тарзида олингани маъқул. Чунки иншода ёшларнинг эркин фикрлаш орқали гап туза олиши, мавзуни ўз ўлчами билан талқин этиши кўзда тутилади.

Шу ўринда эътиборни бир муҳим масалага қаратмоқчимиз. У ҳам бўлса, ёзма ишнинг иншо тури ҳануз ўз мавқеини тополмаётганидир. Ва оқибатда ўқувчиларнинг ижодий қобилиятини ўстириш назарда тутилаётгани назаримиздан четда қолди. Ёзувчиларнинг мактаб дарсликларига киритилган ижод намуналари таҳлили, образ ва персонажларнинг руҳий оламини талқин этишда кўчирмачилик, тайёр иншоларни юзаки, тушунмасдан қайта ёзиш ҳоллари яққол кўзга ташланади.

Агар айтиш жоиз бўлса, 40-йиллардан шу кунгача ёзма иш сифатида давом этиб келаётган иншо мавзулари умрини ўтаб бўлган. Уларни истеъмолдан чиқариш, ўзига хос мавзулар асосига қурилган, янгича фикрлаш негизидаги иншолар ўтказиш даври келди.

Иншонинг янги мазмундаги ҳолатда бўлгани маъқул. Чунончи, мактаб дастури бўйича ўрганилаётган адибларнинг ижод намуналари таҳлил этилаётган ва ёзилаётган иншолар ўқувчиларнинг бу соҳадаги машқи, иншо ёзишга ўрганиш кўникмаси сифатида қолгани дуруст.

Мактабда олинган иншоларнинг энг зарур, тарихий ва миллий қадриятлар, дўстликка доирларидан олий ўқув юртларида ёзма иш сифатида фойдаланиш лозим. Қолган ёзма иш мавзуларини кўпроқ эркин темалар таҳлили ва талқинига қаратилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди. Чунки эркин иншо мавзулари талаба учун эркин фикр юритиш, ихтиёрий тафаккур қилиш омилидир. Шундай қилинса, талаба «тайёр иншо»дан кўчирмачилик қилмайди.

Эркин мавзулардаги иншо ёзиш кўникмасини тарбиялашни мактаб партасиданоқ бошлаган маъқул. Агар ўқувчиларни юқори синфларда эркин темаларда иншо ёзишга сидқидилдан ўргатиб борилса, ишончимиз комилки, бу билан аввало, боланинг тафаккур қобилияти чархланади. Уларда эркин мушоҳада қилиш кўникмалари ҳосил бўлади.

Агар шу йўл билан эркин иншо мавзулари негизидаги мазкур ёзма иш турининг мазмун ва мундарижаси аниқ белгилаб олинса, ишонаверинг, ёшларда эркин фикрлаш кўникмаларини ҳосил қилган бўламиз.

Ҳайдарали УЗОҚОВ, филология фанлари номзоди, доцент.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Н. С. САЪДУЛЛАЕВ.

Таҳрир ҳайъати: А. А. АБДУЛЛАЕВ, Ф. Й. АБДУРАҲИМОВА, И. Г. ВОЛКОВ, Д. М. ҒУЛОМОВА, С. С. ҒУЛОМОВ, З. И. ЕСЕНБОЕВ, А. И. КОВАЛЕВ (масъул котиб), Л. П. ҚАЮМОВ, М. МУҲАММАДҚУЛОВА, С. Ф. МУҲИДДИНОВ (масъул котиб), Т. Э. НАЗАРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), З. Қ. НОРМУҲАМЕДОВ, Л. Н. ПАК (бош муҳаррир ўринбосари), Т. Р. ПИДАЕВ, М. РУЗИМАТОВ, О. Р. САИДОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), В. Н. СИГЕДИН, Ш. ТЕМУРОВ, Т. ҲОБИЛОВ (Тоҳир МАЛИК).

МУАССИС: Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши
МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй
Телефонлар: 32-09-67, 33-07-48. Индекс: 64608. Буюртма № 5837.
118800 нусхада чоп этилади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри, 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 00.30. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12